

Function of Archaeology in the Shaping of Iran's International Image¹

Hossein Asghari Sani²

Hassan nami³

Ebrahim raigani⁴

Received: 2025-03-27

Revised: 2025-04-09

Accepted: 2025-06-02

Available Online: 2025-07-16

How to cite this article:

Asghari Sani, H., nami, H. & raigani, E. (2025). Function of Archaeology in the Shaping of Iran's International Image, *Iranian Research Letter of International Politics*, 13 (02), 258 - 387. (in Persian with English abstract)
<https://doi.org/10.22067/irlip.2025.92805.1655>

Extended Abstract:

1. INTRODUCTION

In the present era, due to the importance of public opinion, presenting a favorable image of the country is an effective policy for advancing the goals of public diplomacy. Therefore, nation branding in unique fields such as history, culture, and civilization is an influential strategy. Currently, Iran, as one of the oldest human civilizations, enjoys global recognition. Hence, the authors intend to answer this question: What role does the science of "archaeology" play in shaping Iran's transnational image as one of the oldest countries in the world? It seems that archaeology, by discovering ancient cultures and civilizations and introducing them internationally, has played a significant role in shaping Iran's transnational image as one of the oldest human civilizations.

2. THEORETICAL FRAMEWORK

The emergence of the internet and new media has increased the influence of international public opinion on the domestic and foreign policies of countries. In such an environment, public diplomacy plays a central role. The goal of public diplomacy is to influence public opinion in target countries; thus, public opinion as a key actor is exposed to targeted images which form the essence of nation branding. Nation branding is part of the commerciali-

1. Corresponding Author: hasgharisani@gmail.com

2. Ph.D. in International Relations, M.A. in Archaeology

3. Assistant Professor of Archaeology, University of Neyshabur

4. Assistant Professor of Archaeology, University of Neyshabur

zation process of culture and society and is fundamentally different from product branding. According to Anholt, brand identity, brand image, brand purpose, and brand value are four important areas of branding; brand identity encompasses a broad domain including myths, history, culture, and national-religious stories. Brand image is the perception of global society about a particular country; brand purpose can include enhancing international status, attracting investment, boosting tourism industry, ensuring security, etc. Brand equity refers to the values, assets, and advantages of the brand, the most important elements of which are history, culture, traditions, and customs.

3. METHODOLOGY

This research, being the first to explore the impact of archaeology on foreign policy and national security, is fundamental in nature. Qualitative data analysis has been conducted based on historical and causal explanations, and data have been collected through library research methods.

4. RESULTS & DISCUSSION

4.1 The Background of Iranian Archaeology

Archaeology studies the past of humans and human societies based on their remaining material artifacts. Ali Mousavi divides the history of Iranian archaeology into four main periods:

- Early Excavations (1600 to 1800 AD): When local people and rulers searched for treasures.
- French Era (1884-1927): Began with Naser al-Din Shah's permission for French excavations in Susa.
- International Period (1931 to 1979): The end of French monopoly in 1927 opened the way for international teams. Hertzfeld's excavations at Persepolis marked a new chapter in Iranian archaeological research. After WWII, Iranian archaeologists' participation increased.
- Post-Revolution Period: The 1979 revolution and the Iran-Iraq war in 1981 halted most archaeological activities. Excavations by Majidzadeh in Jiroft (2003), Malek Shahmirzadi in Silk (2006), Mehdi Rahbar in Bandian Dargaz, and Sajjadi in Shahr-e Sukhteh were among the most important early 21st-century digs.

4.2 Institution Building

The establishment of the National Heritage Society in 1923, approval of new antiquities regulations in 1924, abolition of French exclusive rights by the National Assembly in 1927, formation of the Antiquities Law in 1930, establishment of the University of Tehran in 1934, construction of the Iran Bastan Museum in 1936, founding the Archaeological Institute in 1959, founding the Archaeology and Art Group in 1963, and establishment of the Iranian Archaeological Center in 1972 played crucial roles in the development of Iranian archaeology.

4.3 Major Archaeological Excavations in Iran

Since the mid-Qajar era, hundreds of mounds and sites have been explored and excavated, including:

- Persepolis: Considered the gateway to Iranian archaeology. The University of Chicago excavation led by Hertzfeld in 1931 uncovered the Throne Hall, Apadana's eastern stairway, and dozens of clay tablets. Subsequently, Eric Schmidt revealed the Gate of All Nations and over one hundred clay tablets.
- Pasargadae: Hertzfeld introduced various parts of the site including the throne mound, sacred precinct, gate palace, private palace, Cyrus's tomb, and palace complex. Ali Sami added crucial details over five years. Stronach conducted comprehensive excavations from 1961 to 1963.
- Marlik: Excavated by Dr. Negahban in 1961 over fourteen months. Marlik's significance lies not only in the discovery of gold and silver objects but also in being the first fully Iranian excavation team. Famous mythological items include the Bull's Head Cup, Golden Eagle Cup, Simorgh Cup, and Winged Bull.
- Hasanlu: Dyson excavated Hasanlu from 1957 to 1974, revealing parts of the southwestern Mannean fortress and mapping it. The Golden Cup of Hasanlu and Electrum Cup gained worldwide fame.
- Haft Tepe, Khuzestan: Excavations by Dr. Negahban (1965-1978) uncovered valuable data on Middle Elamite history. Behzad Mofidi's six excavation seasons revealed Islamic, Parthian, and Sassanian layers, clay tablets, and 13 jar burials. The most important Elamite civilization aspect was the ancient linear Elamite inscriptions deciphered by François Desset.
- Susa: Extensive excavations by Marcel Dieulafoy and his wife uncovered important artifacts including Darius's palace and ancient statues. Jacques de Morgan discovered Proto-Elamite tablets and Elamite and Achaemenid architecture remains. In 1965, an Iranian team led by Dr. Negahban conducted 14 excavation seasons.
- Jiroft: Six excavation seasons by Yousef Majidzadeh shed light on Jiroft civilization. One of the key discoveries was seals related to ancient Mesopotamian dynasties, highlighting extensive trade relations between the regions.
- Shahr-e Sukhteh: Excavated by Italian archaeologists led by Martirosi Tozi from 1967 to 1978, later by Dr. Seyed Mansour Sajjadi. Discoveries such as the world's first prosthetic eye, the oldest backgammon board, the oldest animation, and the oldest brain surgery have brought global fame to the site.
- Chogha Zanbil: Excavated by Ghirshman, it is the largest architectural relic of the Elamite civilization, built around 1300 BC in five levels. Originally about 52 meters high, today only

25 meters and two and a half levels remain.

- Takht-e Soleyman: Von Drustern conducted the first archaeological excavation in 1959. Takht-e Soleyman is the site of the great Azargoshasp fire temple from the Sassanid era, built around a lake in an extinct volcanic crater. Chronology dates the site to the Parthian and early Sassanid periods.

4.4. The Role of Archaeology in Iran's Transnational Branding

Thousands of scientific articles and books about ancient Iran have been published. Numerous academic conferences focused on Iranian archaeology and over 200 exhibitions of Iranian historical artifacts have been held worldwide.

Additionally, the image of Iran as an ancient country with a millennia-old history has been reflected in speeches by Iranian officials. Currently, 26 cultural-historical sites and 2 natural sites in Iran are listed as UNESCO World Heritage Sites.

Thousands of historical artifacts discovered from various Iranian sites are displayed in major museums worldwide, presenting a valuable image of Iran. Renowned international media such as National Geographic, BBC, CNN, The Guardian, and The New York Times have introduced Iran as one of the world's oldest countries through numerous articles, reports, and news programs. Many important international figures, including U.S. presidents, have referred to Iran's rich history, civilization, and culture in their speeches.

5. CONCLUSIONS & SUGGESTIONS

Excavations by Iranian and foreign archaeologists have led to the discovery of important data on Iran's history and civilization. Concurrently, institutions related to archaeology have developed, and Iranian history and civilization have been recognized as a relative advantage by society and government. Consequently, focusing resources (institution building, legislation, human resources, funding, etc.) on this relative advantage (history and civilization) has resulted in constructing a valuable image of Iran as the oldest country in the world.

Keywords: Archaeology, Nation Branding, Branding, Iran, Public Diplomacy

پژوهشنامه ایرانی
سیاست بین الملل
دوره ۱۳، شماره یک
شماره پیاپی ۲۶
بهار و تابستان ۱۴۰۴

دوره انتشار: دو فصلنامه
شاپا چاپی: ۲۳۲۲-۳۴۷۲
شاپا الکترونیک: ۲۷۱۷-۳۴۰۲

doi 10.22067/irlip.2025.92805.1655

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۰۷

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۱/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۲

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۴/۲۵

کارویژه باستان شناسی در برآمدن تصویر بین المللی ایران^۱

حسین اصغری ثانی^۲

حسن نامی^۳

سید ابراهیم رایگانی^۴

چکیده

ایران به عنوان قدیمی ترین کشور/ملت جهان شهرت جهانی دارد. مسئله نوشتار حاضر نقش باستان شناسی به عنوان فن و دانش بازشناسی فرهنگ و تمدن های گذشته ی بشری در برندینگ فراملی ایران است؛ به نظر می رسد، اجماع نهادهای حاکمیت بر سر تمرکز منابع (قانون گذاری، تأسیس نهادهای، تخصیص بودجه و آموزش و پرورش نیروی انسانی) در حوزه های دارای مزیت نسبی (تاریخ و فرهنگ و تمدن) منجر به برندینگ ایران به عنوان کهن ترین کشور/ملت جهان با پیشینه چند هزارساله شده است.

واژگان کلیدی: باستان شناسی، برندینگ ملت، برندسازی، ایران، دیپلماسی عمومی

۱. این مقاله مستخرج از پایان نامه دانشجویی کارشناسی ارشد باستان شناسی، با عنوان «بررسی کارویژه باستان شناسی در برآمدن تصویر بین المللی ایران» است که با شماره ۵۲۶۸/۴۰۲/س در مورخ ۱۴۰۲/۰۳/۲۶ در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه نیشابور تصویب شده است.

۲. دکترای روابط بین الملل، کارشناس ارشد باستان شناسی (نویسنده مسئول) hasgharisani@gmail.com

۳. استادیار باستان شناسی دانشگاه نیشابور hasannami@neyshabur.ac.ir

۴. استادیار باستان شناسی دانشگاه نیشابور e.raiygani@neyshabur.ac.ir

بیان مسئله

در عصر حاضر و با توجه به افزایش تأثیر نقش مردم در روند سیاست بین‌الملل و مواجه شدن دولت‌ها با مخاطبان جدید، تصویر و وجهه بین‌المللی در میان افکار عمومی به فاکتوری تعیین‌کننده در افزایش قدرت کشورها تبدیل شده است. به همین دلیل، ارائه تصویری مطلوب از کشور و کسب وجهه و پرستیژ بین‌المللی، از خواسته‌های مهم دولت‌ها در عرصه بین‌الملل و راهکاری مفید در جهت پیشبرد اهداف دیپلماسی آن‌ها و تأمین امنیت به حساب می‌آید. مقامات دولتی در کشورهای مختلف در پی آن‌اند تا ضمن ارتقاء ابعاد مثبت وجهه بین‌المللی‌شان، به تثبیت موقعیت جهانی خود نیز بپردازند. در حل حاضر برندسازی ملت در قالب دیپلماسی عمومی در حوزه‌های نرم‌افزاری نقش قابل‌توجهی در خلق تصاویر مثبت از کشورها جهت عرضه به افکار عمومی بین‌المللی دارد. انقلاب اطلاعات و ارتباطات و رشد فناوری و ظهور شبکه‌های مجازی کارایی تصاویر را چند برابر کرده و قدرت بیشتری به آن‌ها بخشیده است تا جایی که در مواقعی تصویر کشورها قدرتمندتر از قدرت سخت عمل نموده است. زمینه‌های زیادی برای برندسازی ملت وجود دارد. با وجود این، تاریخ، فرهنگ و تمدن، همیشه یک حوزه جذاب برای برندسازی و خلق تصاویر خوب بوده است که علاوه بر رونق گردشگری و تولید ثروت، نقش قابل‌توجهی در ساخت امنیت نرم‌افزاری داشته است چراکه تاریخ یک کشور منحصر به فرد است. در حال حاضر نیز ایران به عنوان یکی از کهن‌ترین تمدن‌های بشری، از شهرت جهانی برخوردار است. حال نگارنده قصد دارد به این پرسش پاسخ دهد که دانش «باستان‌شناسی» چه نقشی در برآمدن تصویر فراملی ایران به عنوان یکی از قدیمی‌ترین کشورهای جهان داشته؟ به نظر می‌رسد دانش باستان‌شناسی با کشف فرهنگ‌ها و تمدن‌های باستانی و معرفی آن‌ها در سطح بین‌المللی نقش مهمی در برآمدن تصویر فراملی ایران به عنوان یکی از کهن‌ترین تمدن‌های بشری داشته است.

پیشینه تحقیق

اولین پژوهش‌های باستان‌شناختی در بین‌النهرین و ایران صورت گرفت و از آن زمان تاکنون پژوهش‌های بسیار زیادی در حوزه باستان‌شناسی ایران به زبان فارسی و غیر آن منتشر شده است. لکن همه آن‌ها به صورت کاملاً تخصصی به تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از بررسی‌های باستان‌شناختی و کاوش‌های علمی پرداخته‌اند. برای نمونه؛ عزت‌الله نگهبان (۱۳۷۸-۱۳۷۲) در کتاب «حفاری‌های مارلیک» و «حفاری در هفت‌تپه خوزستان»، یعقوب محمدی‌فر (۱۳۸۷) در کتاب «باستان‌شناسی و هنر اشکانی»، یوسف مجیدزاده (۱۳۸۲) در کتاب «جیرفت کهن‌ترین تمدن شرق»، صادق ملک شهمیرزادی (۱۳۸۲) در کتاب «ایران در پیش از تاریخ»... به باستان‌شناسی ایران پرداخته‌اند. همچنین؛ آقای غلامرضا معصومی (۱۳۸۶) در کتاب «تاریخچه علم باستان‌شناسی»، علی محمد طرفداری (۱۳۹۸) در کتاب «از گنج‌یابی تا باستان‌شناسی» و عزت‌الله نگهبان (۱۳۸۵) در کتاب «مروری بر پنجاه سال باستان‌شناسی ایران»، صرفاً به بررسی پیشینه باستان‌شناسی ایران پرداخته‌اند. آثار منتشر شده در خصوص دیپلماسی عمومی، سیاست بین‌الملل، سیاست خارجی، امنیت ملی و حوزه نسبتاً جدید برندسازی ملت و عوامل تأثیرگذار بر آن‌ها نیز بسیاری دارند. برای نمونه نگارنده در مقالات «نقش عوامل نرم‌افزاری در تحول منزلت ملی قطر ۱۹۹۵-۲۰۱۱»،

«کارویژه دیپلماسی عمومی در تغییر وجهه بین‌المللی چین»، «برند صلح در دیپلماسی عمومی نروژ»، «دیپلماسی نروژی نبرد در میدان صلح...» به معرفی دیپلماسی عمومی، برندسازی ملت، تصویرسازی... در عرصه ملی کشورها پرداخته است. لکن تاکنون هیچ پژوهشی در مورد نقش دانش «باستان‌شناسی» در بر ساخته شدن تصویر بین‌المللی ایران به عنوان یکی از کهن‌ترین کشورها/ملت‌های جهان انجام نشده است. شاید نزدیک‌ترین پژوهش به موضوع فوق مقاله نگارنده با عنوان «پیوند باستان‌شناسی با امنیت ملی» باشد.

از این منظر می‌توان مدعی بود که پژوهش حاضر برای اولین بار، دانش باستان‌شناسی را از منظری نو مورد بررسی قرار داده تا نقش و جایگاه آن در بافتار قدرت و امنیت ملی و سیاست خارجی کشور مشخص شود.

۲. چارچوب نظری: برندسازی ملت در دیپلماسی عمومی

ظهور اینترنت، فناوری و رسانه‌های جدید موجب تأثیرگذاری فزاینده افکار عمومی بین‌المللی بر سیاست‌های داخلی و خارجی کشورها شده است. در چنین محیط نوآورانه و چالشی، قدرت نرم و دیپلماسی عمومی نقش محوری را ایفا می‌کنند. (Batora, 2005, p. 2-3) هدف دیپلماسی عمومی، تحت تأثیر قرار دادن افکار عمومی در کشورهای هدف است، به گونه‌ای که دستیابی به اهداف ملی را تسهیل و منافع بخش‌های خصوصی و عمومی دولت در سایر کشورها را محقق و تأمین نماید (Leonard, et al., 2002, p. 1). به همین دلیل افکار عمومی به عنوان یک بازیگر مهم دارای اهمیت استراتژیک، در معرض تصاویر هدفمندی قرار دارند که جوهره برندسازی ملت هستند (Anholt, 2007, p. 35). ون‌هام،^۱ برندسازی ملت را ابزار دیپلماسی عمومی جدید می‌داند (Szondi, 2008, p. 15-30).

برندسازی ملت؛ فرایند تجاری‌سازی فرهنگ و جامعه (Asghari Sani et al., 2020, p. 18)؛ و تصویری است که از یک کشور در افکار جامعه جهانی ساخته می‌شود (Fan, 2010, p. 98). از نظر آنولت، هویت برند، تصویر برند، هدف برند و ارزش برند چهار حوزه مهم برندسازی هستند؛ هویت برند، قلمرو گسترده‌ای دارد که می‌توان خلاقیت و نوآوری را به شکل گسترده‌ای در آن اعمال کرد و شامل اساطیر، تاریخ، فرهنگ و داستان‌های ملی - مذهبی... است. تصویر برند، تصور افکار جامعه جهانی در مورد یک کشور خاص است؛ بنابراین مردم یک کشور می‌خواهند آن را به مرکزی‌ترین، پایدارترین و متمایزترین ادراک جهانیان از ملت و هویت خودشان تبدیل کنند. هدف برند می‌تواند؛ ارتقای جایگاه بین‌المللی، جذب سرمایه خارجی، شکوفایی صنعت گردشگری، افزایش نفوذ سیاسی، تأمین امنیت... باشد. ارزش ویژه برند نیز اشاره به ارزش‌ها، دارایی‌ها و مزیت‌های برند دارد که شامل مزیت‌های داخلی (پروورش‌یافته/ذاتی) و خارجی (اکتسابی/نیابتی) است (Anholt, 2013, p. 9).

مزیت‌های ذاتی همان عناصر پایدار و اصلی هویت ملی (تاریخ، فرهنگ، سنت‌ها،...) است که جوهره یک ملت را تشکیل می‌دهند، مزیت‌های پروورش‌یافته، تلاش‌های آگاهانه‌ای است (تمرکز منابع) که از مزیت‌های

نسبی انجام می‌شود؛ مزیت‌های نیابتی، تصویری است که مخاطبان خارجی از یک کشور دارند که ممکن است واقعی یا ساختگی باشد؛ مزیت‌های اکتسابی نیز شامل صادرات برندهای ملی و استفاده از دیاسپورا و شخصیت‌های سیاسی، ورزشی، هنری... می‌شود (Dinnie, 2008, pp. 67-80).

بنابراین به نظر می‌رسد هویت ملی شاکله اصلی برندسازی ملت را تشکیل می‌دهد به همین دلیل، کشورها همیشه سعی کرده‌اند تا از طریق میراث فرهنگی، گردشگری، نمادها، سرودها، ارزشها، آداب‌ورسوم، هنر و موسیقی... تصویر خود را بهبود بخشند (Mardonova, 2017, p. 5) از آنجاکه برندسازی و ارائه یک تصویر مثبت از کشور، یک عنصر کلیدی در جذب سرمایه، شکوفایی اقتصادی، تأمین امنیت ملی و افزایش قدرت ملی است (Aharoni & Grinstein, 2017, p. 1) زمین‌سبب، برندسازی و مدیریت تصویر به یک رقابت پیچیده تبدیل شده است؛ اما از منظر دینی، فن، ون‌هام و بسیاری از اندیشمندان حوزه برندسازی، آنچه یک برند را متمایز و پایدار می‌کند، منحصر به فرد بودن (تاریخ، فرهنگ و تمدن) و هویت روایی (افسانه‌ها و قهرمانان ملی، اسطوره‌ها، تاریخ و تمدن یک کشور) آن است (Dinnie, 2008, p. 44).

برای آزمون فرضیه‌ها در سامانه برندسازی ملت، نیازمند بررسی پیشینه کاوش‌های باستان‌شناسی در ایران هستیم تا فرایند ظهور دانش باستان‌شناسی، آغاز فعالیت‌های باستان‌شناسی و توسعه آن، نقش باستان‌شناسان ایرانی و همچنین فرایند تمرکز منابع (قانون‌گذاری، تأسیس نهادها، تخصیص بودجه، آموزش و پرورش نیروی انسانی) در برندینگ ایران به عنوان یک کشور کهن به خوبی درک شود.

۳. پیشینه باستان‌شناسی در ایران

باستان‌شناسی، به مطالعه گذشته انسان و جوامع انسانی بر اساس بقایای مادی به جای مانده از او می‌پردازد (Asghari Sani et al., 2021, p. 211). در ایران نیز، دانش باستان‌شناسی و تحقیقات مربوط به آن همگام و همراه با ایران‌شناسی شروع شد (Negahban, 2006, p. 33). توصیف ایران در بیش از ۵۰ سفرنامه جهانگردان اروپایی، سبب علاقه‌مندی کاوشگران غربی به فرهنگ و تاریخ ایران شد (Mansouri et al., 2011, p. 1182). علی موسوی تاریخ باستان‌شناسی ایران را به چهار دوره اصلی تقسیم کرده:

۳-۱- دوره کاوش‌های اولیه (۱۶۰۰ تا ۱۸۰۰ م):

در دوره قاجار، عمده کاوش‌ها، غیرحرفه‌ای و به منظور پیدا کردن گنج و توسط مردم و حکام محلی انجام شده است که در اصطلاح به آن‌ها «تیله‌کنی» یا «گنج‌یابی» گفته شده است (Tarafdari, 2019, p. 20). با وجود این هر یافته جالب و ارزشمند به موزه خصوصی شاه در تهران منتقل می‌شد (Holwing & Rahimpour, 2016, p. 42). در این دوره، بناهای تاریخی به کانون تحقیقات و مستندسازی علمی تبدیل شدند. یکی از اولین کتاب‌هایی که در آن بناهای تاریخی تعریف شده‌اند، کتاب تاریخ عمومی دوره ابتدایی نوشته محمود خان مفتاح‌الملک است (Szántóm, 2015, p. 77).

۳-۲- قرن نوزدهم و باستان‌شناسی نوظهور، عصر فرانسه (۱۸۸۴-۱۹۲۷):

این دوره با مجوز سلطنتی ناصرالدین‌شاه برای کاوش فرانسوی‌ها در شوش آغاز شد. پس از صدور این اجازه‌نامه، مارسل دیولافوآ و همسرش از سال ۱۸۸۵ رسماً حفاری در شوش را شروع کردند و بعد از اتمام

حفاری، بهترین و نفیس‌ترین آثار تاریخی کشف‌شده را به فرانسه بردند (Negahban, 2006, p. 27). در زمان مظفرالدین‌شاه، باهدف پیدا کردن اشیای طلا و نقره، قرارداد دیگری مجدداً بین ایران و فرانسه منعقد شد که طبق آن اجازه حفاری در تمام کشور به فرانسوی‌ها داده شد (Mansouri et al., 2011, p. 1183). در دوره جمهوری سوم فرانسه، فعالیت‌های فرانسه به سرپرستی ژاک. دموگان^۱ از سر گرفته شد. در کاوش‌های او، استل نارام‌سین؛ مجموعه‌ای از یافته‌های بابلی، لوح قانون حمورابی؛ مجسمه برنزی ملکه ناپیر-آسو؛ و صدها آجر کتیبه‌دار کشف شدند (Mousavi, 2013, p. 5). سه دهه اول قرن بیستم، دوره‌ای از تغییرات مهم اجتماعی-سیاسی بود که تأثیر زیادی بر آینده‌ی باستان‌شناسی در ایران گذاشت. انقلاب مشروطه ایران در سال ۱۹۰۶، آگاهی نسبت به میراث فرهنگی و ملی‌گرایی را افزایش داد (Abdi, 2001, p. 52). در سال ۱۹۱۰، صنیع‌الملک، وزیر فرهنگ، اولین اداره‌ی عتیقه‌جات را تأسیس کرد. در سال ۱۹۱۶، معتزالملک، وزیر معارف، اولین موزه‌ی عتیقه‌جات را در تهران با ۲۷۰ شیء افتتاح کرد (Afsar & Mousavi, 1976, 40-45).

۳-۳- دوره بین‌المللی باستان‌شناسی ایران از ۱۹۳۱ تا ۱۹۷۹ (انقلاب ایران)^۲:

لغو انحصار فرانسه در سال ۱۹۲۷، با تصویب قانون عتیقه‌جات در سال ۱۹۳۰ همراه شد که راه را برای ورود گروه‌های بین‌المللی به ایران هموار کرد (Shahmirzadi, 2004, p. 23). در آوریل ۱۹۲۸، ارنست هرتسفلد در پاسارگاد کاوش و ساختمان‌های اصلی کاخ‌ها را کشف کرد (Stronach, 2005, pp. 113-20). همچنین کاوش‌های هرتسفلد در تخت جمشید، فصل جدیدی در تاریخ پژوهش‌های باستان‌شناسی در ایران گشود. از سال ۱۹۳۱ تا ۱۹۳۹، گروه مؤسسه شرق‌شناسی (دانشگاه شیکاگو)، پلکان‌های باقی‌مانده آپادانا، کاخ سه دروازه، بخش شمالی کاخ معروف به حرم‌سرا، لوح‌های طلا و نقره‌ی آپادانا و هزاران لوح میخی را کشف کرد (Alizadeh & Stopler, 2020, p. 275). لوح‌های بیشتری نیز در طول کاوش‌های ایش فریدریش اشمیت^۳ در اتاق خزانه و بین سال‌های ۱۹۳۵ تا ۱۹۳۹ کشف شدند. یکی از دستاوردهای مهم کار اشمیت، کاوش در نقش رستم بود که پاک‌سازی تپه‌ها و رسوبات اطراف بخش پایینی کعبه‌ی زرتشت منجر به کشف کتیبه‌ی سه زبانه‌ی شاپور اول شد (Mousavi, 2013, p. 7). گروه مؤسسه‌ی شرق‌شناسی همچنین تل باکون، یک محوطه‌ی پیش‌اتاریخی مربوط به هزاره‌ی پنجم تا چهارم قبل از میلاد را که در چند کیلومتری جنوب‌غربی تخت جمشید قرار دارد، کاوش کرد. این محوطه دوباره توسط یک گروه ژاپنی در سال ۱۹۵۶ و توسط یک گروه ایرانی-آمریکایی در سال ۲۰۰۴ تحت سرپرستی عباس علیزاده کاوش شد (Alizadeh, 2006, p. 40). همچنین کاوش‌های اشمیت در سرخدم لرستان (۱۹۳۵)، چشم علی (۱۹۳۴)، کاوش‌های هرتسفلد در تپه گیان نهاوند (۱۹۳۳)، در طاق‌بستان (۱۳۹۸) و در فخریکاه آذربایجان (۱۹۴۰)، تپه حصار دامغان (۱۹۳۰) از طرف مؤسسه شرق‌شناسی دانشگاه شیکاگو انجام

1. Jacques de Morgan

۲. تعداد باستان‌شناسان خارجی که در این دوره در ایران کار کرده‌اند بسیار زیاد هستند. لکن به دلیل محدودیت، فقط برخی افراد مهم ذکر شده‌اند.

3. Erich Friedrich Schmidt

شد. خانم هلن جی. کنتور^۱ نیز در تپه چغامیش (۱۹۶۳-۱۹۷۸) و چغابنوت (۱۹۷۵) خوزستان کاوش کرد (Alizadeh & Stopler, 2020, pp. 275-286).

فرانک هول نیز از طرف دانشگاه رایس آمریکا در تپه علی کش (۱۹۶۱) گمانه‌زنی و قدمت آن را هزاره ششم قبل از میلاد تعیین کرد. علاوه بر این، جان آلدن^۲ در مرو دشت فارس (۱۹۷۷)، ویلیام سامنر^۳ به مدت چهار فصل در تپه ملیان فارس (۱۹۷۱-۱۹۷۵) کاوش کردند (Masoumi, 2007, p. 76). همچنین، مؤسسه ایران‌شناسی بریتانیا به ریاست دیوید استروناخ^۴ در یاریم تپه گرگان (۱۹۶۲)، پاسارگاد (۱۹۶۳) و نوشیجان تپه همدان (۱۹۶۷) و به سرپرستی خانم کلرگاف^۵ در سال ۱۹۶۷-۱۹۷۰ در نورآباد لرستان (۱۹۶۷-۱۹۷۰) و تپه باباجان کاوش کرد (یزدانی، ۱۳۸۰، ۳۲۶). فن دراستن^۶، رودلف نویمن و دیتریش هوف^۷ آلمانی نیز در سال‌های ۱۹۵۹ - ۱۹۷۸ در تخت سلیمان بررسی و حفاری علمی انجام دادند. (Holwing & Rahimpour, 2016, p. 150)

کایلریانگ نیز در تپه گودین (۱۹۶۵)؛ و تپه سه‌گابی کنگاور (۱۹۶۵) کاوش کرد. همچنین فیلیپ اسمیت با حفاری در گنج‌دره، تمدن هزاره هشتم و نهم قبل از میلاد را کشف کرد (Masoumi, 2007, p. 58). سه ایچی ماسودا ژاپنی نیز با کاوش در تپه سنگ چخماق شاهرود (۱۹۷۱، ۱۹۷۳ و ۱۹۷۵)، تمدن عهد نوسنگی و بعد (هزاره چهارم ق.م) را کشف کرد (Masoumi, 2007, p. 61).

دانشگاه گان بلژیک نیز به ریاست پروفیسور لوئی واندنبرگ در مرو دشت فارس و دهلران (۱۹۵۲)، در تپه خورویین دشت قزوین (۱۹۵۵) و تپه گیوم فارس (۱۹۵۹) حفاری کرد (Yazdani, 2001, p. 335). همچنین مؤسسه ایتالیایی «ایزمئو» به ریاست توزی^۸ و با همکاری بیسیسیونه^۹، پیپرنو^{۱۰}، اومبرتو شراتو^{۱۱} و بولگاری^{۱۲} در سال‌های ۱۹۶۷-۱۹۷۸ در شهر سوخته زابل، دهانه غلامان، کوه خواجه حفاری‌های علمی باستان‌شناسی انجام داد (Masoumi, 2007, p. 65). کاوش‌های گیرشمن در تپه سیلک کاشان نیز، قدمت سکونت در این تپه را به ۶۰۰۰ سال قبل از میلاد رساند. همچنین، کاوش‌های او به نمایندگی از موزهی لوور در بیشاپور (۱۹۳۴-۱۹۴۱) و شوش (۱۹۴۶-۱۹۶۷)، منجر به کشف آثار ارزشمند پارتی و ساسانی شد (Ghirshman, 2010, pp. 54-73). کاوش‌های بریدوود^{۱۳} در محوطه‌های کوچک نوسنگی تپه سراب

1. H.J.Kantor

2. J.Alden

3. W.Samner

4. stronach

5. C. Goff

6. H.H. von Derasten

7. D.Huff

8. M. Tosi

9. R. Biscione

10. M. Piperno

11. Omberto-Sherato

12. G. M Bulgarelli

13. Braidwood

و تپه آسیاب نزدیک کرمانشاه در غرب ایران و کاوش‌های فرانک هول^۱ در محوطه‌های نوسنگی دشت دهلران و همچنین کاوش‌های واندنبرگ در تل شغا و تل تیموران مرو دشت، به طور قابل توجهی مطالعات پیش‌اتاریخی ایران را غنی‌تر کرد (Vanden Berghe, 1969, pp. 41-45).

دوره پس از جنگ جهانی دوم، شاهد افزایش تدریجی مشارکت باستان‌شناسان ایرانی هستیم. در سال ۱۹۴۱، فریدون توللی، اولین فارغ‌التحصیل باستان‌شناسی از دانشگاه تهران، بررسی‌هایی در محوطه‌های پیش‌اتاریخ دشت مرو دشت (فارس) از جمله تل ملیان انجام داد. همچنین، علی سامی در پاسارگاد و تخت جمشید، علی حاکمی در خورویین، کلورز، شهداد و حسنلو، کاوش کردند. کاوش هیئت تمام ایرانی به رهبری عزت‌الله نگهبان - فارغ‌التحصیل دانشگاه شیکاگو - در مارلیک (۱۹۶۱-۱۹۶۲) راه باستان‌شناسان ایرانی را هموار کرد (Mousavi, 2013, p. 9).

۳-۴- دوره پس از انقلاب:

انقلاب اسلامی ۱۹۷۹ و آغاز جنگ هشت‌ساله ایران و عراق در سال ۱۹۸۱ بیشتر فعالیت‌های باستان‌شناسی در کشور را مختل کرد. پنج سال پس از انحلال وزارت فرهنگ و هنر سابق توسط شورای انقلاب، سازمان میراث فرهنگی ایران که شامل مرکز باستان‌شناسی ایران^۲ نیز می‌شد، در سال ۱۹۸۵ تأسیس شد (Abdi, 2001, p. 51). سازمان میراث فرهنگی ایران از تعدادی کاوش در نیشابور، توس، شهداد، شوش، شوشتر، بیستون و ری حمایت کرد. پس از جنگ، همکاری‌های بین‌المللی در سال ۱۹۹۴ از سر گرفته شد و در سال ۲۰۰۳ مرکز باستان‌شناسی ایران توسط مدیر جدیدش، مسعود آذرنوش، بازسازی شد. کاوش‌های نجات بخشی در محدوده سد سیوند (۲۰۰۳)، زمینه مشارکت تعدادی از گروه‌های باستان‌شناسی از آلمان، فرانسه، ایتالیا و لهستان را فراهم کرد. پروژه‌های موازی و مستقل نیز در جنوب غربی فارس توسط یک گروه مشترک استرالیایی-ایرانی از دانشگاه سیدنی و در منطقه تخت جمشید توسط گروه‌های مشترک از فرانسه، ایتالیا و ایران انجام شدند. همچنین، کاوش‌های مجیدزاده در جیرفت (۲۰۰۳)، ملک شه‌میرزادی در سیلک (۲۰۰۶)، مهدی رهبر در بندیان درگیر و سید منصور سجادی در شهر سوخته از مهم‌ترین کاوش‌ها در اوایل قرن بیستم بودند (Mousavi, 2013, p. 12).

۴. نهادهای

تغییرات در نهادهای ایرانی نیز به توسعه پژوهش‌های باستان‌شناسی در ایران کمک کرد. در سال ۱۹۲۳، انجمن آثار ملی تأسیس شد که یکی از اهداف اصلی آن، «ساخت موزه و کتابخانه و استخدام متخصصان آگاه برای نگهداری و ثبت مناسب تمامی آثار باقی‌مانده‌ای بود که حفاظت از آن‌ها به‌عنوان میراث ملی ضروری بود» (Mousavi, 2005, pp. 449-450). در سال ۱۹۲۷، مجلس شورای ملی تحت تأثیر شرایط داخلی و خارجی، مجوز انحصاری فرانسوی‌ها برای کاوش در ایران را لغو کرد. لغو انحصار کاوش فرانسوی‌ها،

1. Hole

2. ICAR

افزایش حفاری تجاری سایر کشورها و رواج گسترده عتیقه‌یابی منجر به تصویب نظام‌نامه جدید عتیقات در سال ۱۹۲۴ و متعاقباً، شکل‌گیری قانون عتیقات در سال ۱۹۳۰ شد؛ که بر اساس آن، تعریف دقیق‌تری از آثار تاریخی ارائه شد و بر ضرورت ثبت آثار در فهرست آثار ملی و حفاظت از آن‌ها، ممنوعیت حفاری‌های غیرمجاز و نظام‌مندشدن کاوش‌های باستان‌شناسی تأکید شد (Gholamdoost, 2012: 21). پس از تصویب این قانون یک آیین‌نامه اجرایی هم برای اجرای این قانون به‌وسیله هیئت وزیران تنظیم و تصویب شد که بر اساس آن دولت مأمور توسعه باستان‌شناسی و ساخت یک موزه شد. در نتیجه موزه ملی توسط آندره گدار فرانسوی طراحی و در سال ۱۹۳۷ م افتتاح شد. پس از این؛ دایره عتیقات هم به ساختمان موزه ایران باستان منتقل شد و مدت کوتاهی به‌عنوان اداره آثار باستانی و سپس اداره کل باستان‌شناسی ایران و از سال ۱۹۷۲ به بعد مرکز باستان‌شناسی ایران نامیده شد (Negahban, 2006, p. 48) و تمام فعالیت‌های باستان‌شناسی تحت مدیریت آن قرار گرفت. مرکز باستان‌شناسی ایران به تعداد و کیفیت پژوهش‌های باستان‌شناسی در ایران رونقی بی‌سابقه بخشید که نتایج آن در پنج نشست سالانه در تهران ارائه شد. تا پایان دهه‌ی ۱۹۷۰، پنجاه مأموریت باستان‌شناسی ایرانی و بین‌المللی در نقاط مختلف کشور فعالیت می‌کردند. یکی از ابتکارات به‌یادماندنی باقرزاده، تصمیم او برای پایان دادن به تقسیم یافته‌های کاوش‌شده بود دهه‌ی ۱۹۷۰ همچنین شاهد دوره‌ی بزرگی از مرمت بناهای تاریخی، مانند تخت جمشید، اصفهان و سلطانیه بود (Masoumi, 2007, pp. 88-97).

علاوه بر این، رشته باستان‌شناسی همزمان با تاسیس دانشگاه تهران در ۱۹۳۴، یک اقدام ارزشمند برای توسعه باستان‌شناسی ایران بود. نام فریدون توللی به‌عنوان اولین فارغ‌التحصیل رشته باستان‌شناسی در سال ۱۹۴۱ ثبت شده است (Malek Shahmirzadi, 1986, p. 144). در سال ۱۹۵۹، اساسنامه مؤسسه باستان‌شناسی به تصویب شورای دانشگاه تهران رسید. اولین فعالیت این مؤسسه در پائیز همان سال، شرکت در برنامه‌ی بررسی‌ها و حفاری‌های باستان‌شناسی مؤسسه شرق‌شناسی دانشگاه شیکاگو در منطقه کرمانشاه، شاه‌آباد و ماهیدشت به سرپرستی رابرت بریدود آغاز گردید (Negahban, 2006, p. 80). در ۱۹۶۴ م گروه باستان‌شناسی و تاریخ هنر شکل گرفت و مدیریت آن به عیسی بهنام سپرده شد. سپس دکتر نگهبان، مدیریت گروه آموزشی باستان‌شناسی را به عهده گرفت و از ۱۹۷۰، دروس عملی کاوش برای همه دانشجویان الزامی شد (Malek Shahmirzadi, 1986, p. 145).

۵. کاوش‌های مهم باستان‌شناسی در ایران

از اواسط دوره قاجار تاکنون صدها تپه و محوطه مورد بررسی و کاوش قرار گرفته است؛ حاصل این کاوش‌ها داده‌هایی است که قدمت سکونت در فلات ایران را بسیار عقب می‌برند و فرضیات در مورد پیشینه و منشأ بسیاری از فنون، دانش، معماری، هنر... را متحول می‌سازند.

۵-۱- تخت جمشید:

تخت جمشید به‌عنوان مهم‌ترین و پرآوازه‌ترین سایت باستانی را می‌توان دروازه‌ی مطالعات باستان‌شناسی ایران دانست. در دوره قاجار جونز و موریه در تخت جمشید کاوش کردند. سپس فلاندن مطالعات دقیقی

را در مورد تخت جمشید به انجام رساند؛ بعد از آن‌ها خانم و آقای دیولافوا در تخت جمشید حفاری و اشیای زیادی را به فرانسه منتقل کردند (Tarafdari, 2019, pp. 112-134). اولین کاوش نظام‌مند را دانشگاه شیکاگو به رهبری هرتسفلد در سال ۱۹۳۱ انجام داد (Mousavi, 2002, p. 5). او موفق به خاک‌برداری و خواناسازی پلان حرم‌سرا و دروازه خشایارشا شد، همچنین کاوش در کاخ سه دروازه، کشف پلکان سنگی جبهه شرقی آپادانا و پلکان شمالی کاخ سه دروازه و کشف ده‌ها لوح گلی در زمان او صورت گرفت. در سال ۱۹۳۴، هرتسفلد برکنار و اریک اشمیت سرپرستی هیئت باستان‌شناسی را به عهده گرفت. کشف الواح معروف دائوا، کشف نقش برجسته بار عام داریوش اول و کشف بیش از صد لوح گلی از دستاوردهای اشمیت بود. پس از عزیمت هیئت علمی آمریکائی به آمریکا، به ترتیب؛ حسین روان بد، عیسی بهنام، محمود راد و علی سامی در تخت جمشید حفاری کردند (Sami, 1969, p. 394). در جریان این حفاری‌ها، تقریباً تمام پلان امروزی تخت جمشید، از جمله ایوان شرقی آپادانا، کاخ هدیش و تچر و بناهای موسوم به کاخ اردشیر آشکار شد. همچنین در سال ۱۹۴۱، سرستون عظیم دو سرشیر سنگی که نسبتاً سالم بود کشف گردید (Sami, 1951, pp. 26-27).

۵-۲- پاسارگاد:

نخستین بار هرتسفلد، قسمت‌های مختلف محوطه از جمله: تل تخت، محوطه مقدس، کاخ دروازه و کاخ اختصاصی، آرامگاه کورش و مجموعه کاخ‌ها را معرفی کرد. پس از هرتسفلد، سر اورل استین یک نقشه دقیق از پاسارگاد تهیه کرد. سپس در سال ۱۹۴۹ میلادی، علی سامی، رئیس وقت بنگاه علمی تخت جمشید، طی پنج سال فعالیت علاوه بر پاک‌سازی محوطه اطراف آرامگاه، جزئیات بسیار مهمی به نقشه کاخ‌های اختصاصی و بار عام افزود. در نهایت، استروناخ بین سال‌های ۱۹۶۱ تا ۱۹۶۳ یک بررسی و کاوش جامع در محوطه پاسارگاد انجام داد (pasargadae.info).

۵-۳- مارلیک (چراغعلی تپه):

کاوش در تپه مارلیک در سال ۱۹۶۱ به رهبری دکتر نگهبان آغاز و چهارده ماه به طول انجامید. در طول این مدت، ۵۳ گور باستانی کشف شد که ۲۸ گور بکر و ۲۵ گور قبلاً توسط حفاران غیرمجاز کاوش شده بود (Kambakhsh Fard, 2001, p. 45). کاوش در مارلیک نه تنها به دلیل کشف اشیای زرین نقره‌ای، بلکه از این جهت که اولین کاوش یک هیئت تمام ایرانی است از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است (Negahban, 2006, p. 208). علاوه بر انواع سلاح‌ها، ظروف سفالی و فلزی، مجسمه‌ها و زیورآلات، جام گاو سر مارلیک، فنجان طلای عقاب، جام طلای سیمرغ اساطیری و گاو بالدار تک شاخ، جام طلای گاو-اسب و ساغر زرین زندگی، باعث شهرت جهانی مارلیک شدند (Kambakhsh Fard, 2001, pp. 48-63).

۵-۴- حسنلو:

اولین حفاری تقریباً علمی محوطه را اشتاین در سال ۱۹۳۶ م. انجام داد. سپس محمود راد در سال ۱۹۴۷ م؛ و علی حاکمی در سال ۱۹۴۹ م. در حسنلو حفاری کردند. سرانجام دایسون در فاصله سال‌های ۱۹۵۷ تا ۱۹۷۴،

در حسنلو کاوش کرد که در نتیجه آن بخش‌هایی از جنوب غربی مجموعه قلعه و دژ مانایی را از زیر خاک بیرون آورد (Kambakhsh Fard, 2001, p. 21). به عقیده‌ی دایسون قدمت سکونت در دوره دهم حسنلو به ۶ هزار سال ق.م می‌رسد (Sarfaraz & Firoozmandi, 2010, p. 58). جام زرین حسنلو و جام الکتروم (طلا و نقره) روایتگر داستان‌های اساطیری حسنلو هستند (Kambakhsh Fard, 2001, pp. 41-37).

۵-۵- بیستون، سنگ‌نگاره و کتیبه داریوش:

کوه بیستون در ایران باستان به دلایل اعتقادی دارای اهمیت زیادی بوده است به همین دلیل به دستور داریوش هخامنشی در بدنه کوه و در ارتفاع ۷۵ متری از سطح زمین‌های اطراف، ابتدا نماد فروهر را حجاری کرده‌اند و در قسمت زیرین آن صحنه‌های قهری شاه و سران شورش و آئین را نقش کرده‌اند. سنگ‌نبشته‌ها نیز بیان مکتوب تاریخ و به‌نوعی روایت حماسی از چگونگی به قدرت رسیدن داریوش است. کتیبه‌ها به سه خط میخی پارسی باستان در ۴۱۴ سطر پنج ستونی، ۱۱۲ سطر به خط میخی بابلی و ۵۹۳ سطر هشت ستونی به میخی ایلامی‌کنده شده‌اند. تا اواخر قرن هجدهم، خط میخی ناخوانا باقی‌مانده بود. در سال ۱۸۰۲ م. «فریدریش گروته‌فند» دانشمند آلمانی موفق به یافتن ده علامت در خط میخی پارسی باستان شد. در سال ۱۸۳۷ م. سرهنری راولینسن توانست کلیه علامات میخی پارسی باستان را در سنگ‌نبشته بیستون کشف کند. در سال ۱۸۵۱ میلادی نیز ترجمه ۱۱۲ سطری متن بابلی را به کمک و با مقایسه متن پارسی باستان به چاپ رسانید (Kambakhsh Fard, 2001, pp. 139-141).

۵-۶- معبد آناهیتا در کنگاور:

یک محوطه تاریخی بزرگ از دوران تاریخی (اشکانی-ساسانی) است که کالبد معماری آن در یک چهاردیواری ستون‌دار و از قطعات بسیار بزرگ سنگ‌های لاشه‌ای و پاک‌تراش به صورت خشک چین‌بناشده است. فلاندن، جکسون، هرتسفلد، دیولافوا، دمورگان و گیرشمن، پس از مشاهدات خود از کنگاور، آن را معبدی از دوران سلوکی - پارتی انگاشته و طرح بقایا و عناصر معماری را در سبک یونانی تأیید نموده‌اند؛ اما سرانجام محوطه تاریخی کنگاور در سال ۱۹۶۸ توسط باستان‌شناس ایرانی شادروان سیف‌الله کامبخش‌فرد مورد کاوش قرار گرفت (Heidari, 2012, p. 74). بر اساس کاوش‌های باستان‌شناختی، برخی بنای کنگاور را معبدی برای الهه آناهیتا، نماد آب و پاکی در ایران زمین می‌دانند که در دوره اشکانی ساخته شده است و برخی دیگر از پژوهشگران بر این باور هستند که بنای مذکور، کاخی است که در دوره ساسانی و در بازه زمانی حکومت خسرو دوم (خسروپرویز) ساخته شده است (Kambakhsh Fard, 2001, pp. 169-200).

۵-۷- هفت‌تپه خوزستان:

کاوش‌های دکتر نگهبان از ۱۹۶۵ تا ۱۹۷۹ در محوطه باستانی هفت‌تپه، منجر به کشف داده‌های بسیار مهمی در خصوص تاریخ ایلام میانه کشف شد (Yaghmaei & Eimani, 2022, p. 27). علاوه بر کشف معماری باشکوه (دو آرامگاه بزرگ، بازمانده‌های دو صدف بسیار بزرگ خشتی و کارگاه تولید اشیای زینتی)، اشیای سنگی، فلزی و استخوانی، مهرها و اثر مهرها، مجسمه‌ها و پیکرک‌ها و چند هزار لوح گلی به دست آمد (Negahban, 1993, p. 55). سپس، آقای بهزاد مفیدی، شش فصل در هفت‌تپه کاوش کرد. حاصل کاوش‌های او، کشف لایه‌های اسلامی، پارتی و ساسانی، الواح گلی و ۱۳ گور خمره‌ای بود

(Mofidi Nasrabadi, 2010). بررسی‌های آقای مفیدی نشان داد که به‌جز آثار دوران ایلامی میانه، دوره ساختاری قدیمی‌تری از دوران سوکلمخ یا به‌عبارت‌دیگر از نیمه اول از هزاره دوم پیش از میلاد وجود دارد (Mofidi Nasrabadi, 2015). همچنین او نشان داد که دو آرامگاه کشف‌شده توسط آقای نگهبان مربوط به تپتی اهر یا شاهان ایلامی نیست بلکه مربوط به افراد عادی است (Mofidi Nasrabadi, 2020, p. 19)؛ اما مهم‌ترین نکته در مورد تمدن عیلام، کتیبه‌ها هستند بخصوص کتیبه‌های کهن که به سیستم نگارشی عیلامی خطی مشهور شدند. این سیستم نگارش برای اولین بار در سال ۱۹۰۳ م. توسط باستان‌شناسان فرانسوی در شوش به دست آمدند (Desset, 2018, p. 106). بیش از ۹۰ درصد نشانه‌های عیلامی خطی توسط آقای فرانسوا دوسه رمزگشایی شده؛ تا یک گام دیگر به رمزگشایی خط آغاز عیلامی نزدیک شویم (Marchesi et al, 2023, p. 4).

۵-۸- شوش:

شوش به‌عنوان پایتخت باستانی ایلامیان و بعدها به‌عنوان یکی از مراکز مهم امپراتوری هخامنشی شناخته می‌شود. در سال ۱۸۵۱، ویلیام لوفتوس بریتانیایی، اولین کاوش‌های علمی را در شوش انجام داد و موفق به کشف برخی آثار باستانی شد. سپس مارسل دیولافوا و همسرش کاوش‌های گسترده‌ای را از ۱۸۸۴ تا ۱۸۸۶ در شوش انجام دادند و موفق به کشف آثار مهمی از جمله کاخ داریوش بزرگ (معروف به آپادانا) و مجسمه‌های باستانی شدند. بسیاری از این آثار به موزه لوور در پاریس منتقل شدند. در اوایل قرن بیستم، ژاک دموورگان، موفق به کشف آثار مهمی از جمله لوح‌های پروتو-ایلامی و بقایای معماری ایلامی و هخامنشی شد. دموورگان همچنین اولین کسی بود که خط پروتو-ایلامی را به‌عنوان یکی از قدیمی‌ترین سیستم‌های نوشتاری جهان معرفی کرد. در دهه ۱۹۴۰، رومن گیرشمن، کاوش‌های جدیدی را در شوش انجام داد. او بر روی لایه‌های باستانی ایلامی و هخامنشی تمرکز کرد و موفق به کشف آثار مهمی از جمله معابد ایلامی و بقایای شهرسازی هخامنشی شد. در دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰، ژان پرو، کاوش‌های گسترده‌ای را در شوش انجام داد. او بر روی لایه‌های باستانی پیش از تاریخ و دوره ایلامی تمرکز کرد و موفق به کشف آثار مهمی از جمله لوح‌های گلی و ابزارهای سنگی شد. در سال ۱۹۶۵ نیز هیئت ایرانی به سرپرستی دکتر نگهبان کار حفاری در شوش را آغاز کرد که ۱۴ فصل طول کشید. در مجموع تا قبل از انقلاب، ۲۸ هیئت حفاری از کشورهای مختلف در شوش کارکردند. (Negahban, 2011, p. 85)

۵-۹- هگمتانه:

اولین کاوش هگمتانه را ژاک دموورگان در سال ۱۸۹۶ به مدت ۶ ماه انجام داد. از سال ۱۹۶۹ تا ۱۹۷۶، محمد مهریار به نمایندگی از مرکز باستان‌شناسی ایران، ۲۵ هکتار از اراضی سطح تپه را از بافت محلات و ساختمان‌ها آزاد کرد (Hozhabri, 2012, p. 423). سپس آقای صراف از ۱۹۸۳ تا ۲۰۰۰ برای پاسخ به دو مسئله، یازده فصل در هگمتانه کاوش کرد؛ ۱- شهر باستانی هگمتانه در چه زمانی احداث شده است؟ ۲- کاربری اصلی فضاهای معماری شهر مکشوفه چه بوده؟ (Sarraf, 1995, p. 836). در پاسخ سؤال اول، از گفته‌های صراف، اطلاع دقیقی و واضحی درباره تاریخ‌گذاری تپه هگمتانه به دست نمی‌آید؛ اما در پاسخ به سؤال دوم، صراف پاسخ قاطعی ندارد. لذا از آثار مکشوفه به‌عنوان بنا یا فضاهای معماری

نام می‌برد و خواسته یا ناخواسته آن‌ها را فضاهای شهری می‌داند (Azarnoush et al., 2016, p. 122). دور دوم کاوش‌های باستان‌شناسی به سرپرستی مسعود آذرنوش باهدف رفع ابهام در گاه‌نگاری تپه هگمتانه طی سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۶ و با ایجاد چند کارگاه لایه‌شناختی به سرانجام رسید. وی بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از ۴ فصل کاوش تپه هگمتانه، این محوطه را منتسب به دوره اشکانی دانسته است؛ هرچند که در ادامه، احتمال وجود آثار مربوط به دوره‌های قدیمی‌تر (همچون ماد) را در وسعت ۵۰ هکتاری محوطه موسوم به هگمتانه غیرممکن نمی‌داند (Azarnoush, 2007, p. 31). شانزدهمین فصل کاوش‌های باستان‌شناسی تپه هگمتانه توسط یعقوب محمدی‌فر استاد دانشگاه بوعلی سینای همدان انجام شد. پس از آن علی هژبری در تابستان ۲۰۱۰ به‌منظور بازنگری عرصه و پیشنهاد حرایم تپه هگمتانه به این محل راهی شد و در نهایت محمدرحیم رنجبران رئیس وقت پایگاه هگمتانه در سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ دو فصل در این تپه تاریخی به کاوش پرداخت (Hozhabri, 2013, pp. 1-2).

۱۰-۵- جیرفت:

تمدن جیرفت یا هلیل‌رود به مجموعه فرهنگی اطلاق می‌شود که در هزاره سوم پیش از میلاد به مرکزیت شهر باستانی کنارصندل، تشکیل شده و احتمالاً همان تمدن مارهاشی مذکور در متون بین‌النهرینی است (Majidzadeh, 2003, pp. 2-4). تمدن جیرفت در نتیجه حفاریات غیرقانونی گسترده در سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۲ مورد توجه قرار گرفت. کاوش نجات‌بخشی خانم چوبک در گورستان ریگانبار و محوطه کنارصندل، شش فصل کاوش علمی گروه بین‌المللی به سرپرستی یوسف مجیدزاده در محوطه‌های کنارصندل، محطوط‌آباد و گورستان قلعه کوچک، یک فصل کاوش مشترک ماسیمو ویداله و نادر علی‌دادی سلیمانی در محوطه محطوط‌آباد و دو فصل کاوش‌های باستان‌شناسی دانشگاه جیرفت به سرپرستی نصیر اسکندری در محوطه ورامین جیرفت، ابعاد مختلفی از تمدن جیرفت را روشن ساخت (Eskandari et al., 2020, p. 13). عمده اشیای یافته شده از منطقه جیرفت مربوط به هزاره سوم پیش از میلاد است (Desset et al, 2013). محوطه باستانی کنارصندل، یک شهر بسیار بزرگ مربوط به هزاره سوم پیش از میلاد است که بر اساس نتایج کاوش‌های علمی شامل بخش‌های مختلف شهری نظیر ارگ حاکم‌نشین، بخش‌های مسکونی، بخش صنعتی و گورستان است (Majidzadeh & Pittman, 2008). شاخص‌ترین داده فرهنگی تمدن جیرفت، اشیای ساخته‌شده از سنگ کلوریت (سنگ صابون) است که در حجم بسیار زیاد از گورها به‌دست‌آمده است (Eimam et al, 2017). یکی از مهم‌ترین کشفیات باستان‌شناسی از محوطه کنارصندل جیرفت، مهرها و اثر مهرهاست که مربوط به دوره سلسله‌های قدیم بین‌النهرین است (Majidzadeh & Pittman, 2008). وجود این اثر مهرهای بین‌النهرین مربوط به دوره سلسله قدیم (به‌ویژه سلسله قدیم سه) نشان‌دهنده حضور بین‌النهرینی‌ها در دشت جیرفت قبل از دوره اکد است. (Ghaemifar & Tabasi, 2022, p. 27)

۱۱-۵- شهر سوخته:

شهر سوخته توسط باستان‌شناسان ایتالیایی به سرپرستی مارتیسو توزی از سال ۱۹۶۷ تا ۱۹۷۹ مورد بررسی و کاوش قرار گرفت. پس از آن آقای دکتر سید منصور سجادی برای چند فصل در این محوطه به

کاوش پرداخت. بر اساس آزمایش‌های دقیق یافته‌های باستان‌شناسی، مشخص شد که شهر سوخته در فاصله بین ۲۹۰۰ تا ۱۹۰۰ سال پیش از میلاد مسکونی بوده است (Sajjadi, 1995, p. 197). شهر سوخته با ۲۸۰ هکتار وسعت، شامل بخش مسکونی واقع در شمال شرقی شهر سوخته؛ بخش‌های مرکزی؛ منطقه صنعتی؛ بناهای یادمانی و گورستان است. هشتاد هکتار از شهر سوخته را بخش مسکونی تشکیل می‌دهد است (Sajjadi, 1995, p. 205). از سال ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۴، گور کشف شد. اشیاء سفالی اصلی‌ترین موادی هستند که تقریباً در همه گورها وجود دارند در کنار این دسته از اشیاء، هدایای دیگری ساخته شده از سنگ، مهر، اثر مهر، زیورآلات، چوب و پارچه در قبور دیده می‌شود (Sajjadi, 1995, p. 216). کشف ۱۲ نوع بافت پارچه یکرنگ، قلاب ماهیگیری، انواع زیورآلات، حصیر... نشان می‌دهد که در شهر سوخته کارگاه‌های هنری و تولیدی فراوانی فعالیت داشته‌اند و احتمالاً در هزاره سوم مراودات تجاری زیادی با فرهنگ‌های دیگر داشته است (Sajjadi, 2018, p. 6). شهر سوخته سیستان بدون شک جزو شهرهای بسیار پیشرفته زمان خود بوده است. آثار باقی‌مانده نشان‌دهنده این امر است که این شهر طی هزاره سوم پیش از میلاد، دارای یک نظام مرتب و منظم آب‌رسانی و تخلیه فاضلاب بوده است (Sajjadi, 1995, p. 229). گورستان شهر سوخته با دارا بودن حدود ۴۰۰۰ قبر، یکی از بزرگ‌ترین و غنی‌ترین قبرستان‌های دوران مفرغ در غرب آسیا شمرده می‌شود و تعداد اشیای به‌دست‌آمده از برخی قبور از یک صد عدد هم بیشتر است. کاوش‌های شهر سوخته نه تنها از منظر وسعت حفاری، همکاری‌های بین‌المللی، استفاده از روش‌های نوین بلکه از حیث کشفیات منحصر به فردی چون؛ کشف نخستین چشم مصنوعی جهان، قدیمی‌ترین تخته‌نرد جهان، قدیمی‌ترین انیمیشن جهان، قدیمی‌ترین جراحی مغز جهان، شهرت جهانی دارد (Sajjadi, 2018, p. 5).

۵-۱۲- چغازنبیل:

معبد چغازنبیل، سده‌های متمادی در زیر خاک به شکل زنبیلی واژگون مدفون بود تا اینکه به دست رومن گیرشمن فرانسوی از آن خاک‌برداری گردید. گیرشمن ابتدا در سال ۱۹۴۸ یک فصل و پس از ۱۸ سال وقفه مجدداً خود او بین سال‌های ۱۹۷۲-۱۹۷۶ شش فصل دیگر در این محل کاوش کرد (Rezaei Nia, 2002: 28). پس از گیرشمن، پراستو چند ماهی در فاصله سال‌های ۱۹۶۷-۱۹۶۸ در چغازنبیل حفاری کرد و در نهایت ژان پرو سرپرستی کاوش در این بنا را به عهده گرفت. همچنین آقای مفیدی در چارچوب پروژه یونسکو در زمینه حفاظت آثار چغازنبیل، تحقیقات و کاوش‌هایی در این محوطه انجام داد (Dinarvand and Mehranpour, 2011, p. 1143). معبد چغازنبیل بزرگ‌ترین اثر معماری تمدن ایلامی است که در سال ۱۳۰۰ پیش از میلاد با به‌کارگیری میلیون‌ها اجر و خشت در ۵ طبقه ساخته شده بود. ارتفاع آن در گذشته حدود ۵۲ متر بوده و امروزه ارتفاع آن ۲۵ متر و تنها دوطبقه و نیم از آن باقی‌مانده است. سطح زیربنای آن ۲۵۰۰ مترمربع است. این مجموعه باستانی شامل یک معبد مرکزی مطابق (زیگورات)، سه حصار تودرتو، ۱۲ معبد و مخزن آب می‌باشد. مجموعه این شهر و آثار تمدن ایلام در هفت‌تپه در سال ۶۴۰ پیش از میلاد در حمله آشوریان ویران گردید. در این میان تحقیق در مورد فرایندهای مخرب فرساینده بنا از جمله شرایط اقلیمی که موجب فرسایش بنا شده‌اند ما را در جهت حفظ هر چه بهتر این بنای باستانی یاری می‌رساند (Ghirshman, 1994, p. 107).

۵-۱۳- کوه خواجه:

کوه خواجه سیستان در حاشیه دریاچه هامون قرار دارد. اولین مطالعات باستان‌شناسی را اشتاین در سال ۱۹۱۵ م. انجام داد. وی از قلعه مرکزی نقشه‌برداری کرد و از نقش‌های دیواری عکس گرفت و بخشی را با خود به موزه ملی دهلی‌نو منتقل کرد. سپس ارنست هرتسفلد در فوریه سال ۱۹۲۹ م. به همراه اعضای گروه خود از قلعه مرکزی نقشه‌برداری کرد و راهرو و دالان جنوبی را پاک‌سازی و نقاشی‌های دیواری را با خود به برلین برد. سومین بررسی علمی را یک هیئت ایتالیایی در سال ۱۹۶۱ م. انجام داد. مجدداً گروهی ایتالیایی در ۱۹۷۴ م. با همراهی «لوکا ماریانی» و «دومینیکو فاسنا» به بررسی، مطالعه و برخی اقدامات حفاظتی و مرمتی در مجموعه کهن دژ کوه خواجه پرداختند. در این دوره، طی یک بارندگی شدید، بخشی از طاق دروازه جنوبی فروریخت و قطعات جدیدی از نقاشی‌های دیواری کشف شد. همچنین قطعات نقاشی دیواری مذکور به موزه ایران باستان تحویل داده شد (Vasegh Abbasi, 2018, p. 112). کاوش هیئت ایرانی چهارمین تلاش برای شناسایی این اثر به شمار می‌رود. در سال ۱۹۹۱-۱۹۹۳، گروه باستان‌شناسی دانشکده میراث فرهنگی به سرپرستی آقای سید محمود موسوی به کاوش در کهن‌دژ پرداخت. در نتیجه این کاوش، دو قطعه جدید گچ‌بری کشف شد که در همان محل تثبیت و اقدامات مرمتی برای حفاظت از آن صورت گرفت. در سال ۱۹۹۷، گروه باستان‌شناسی شهر سوخته و دهانه غلامان به سرپرستی سید منصور سجادی، در راهرو جنب آتشکده و چسبیده به برج سنگی حصار غربی کهن دژ، بقایای یک نقاشی دیواری را پیدا کرد که به‌شدت فرسوده شده بود (Sajjadi, 2003). در سال ۲۰۰۹، هیئت باستان‌شناسی به سرپرستی محمدخانی، از پژوهشکده باستان‌شناسی کشور به بررسی روشمند باستان‌شناسی کل محوطه کوه خواجه پرداخت. در این پژوهش، علاوه بر بررسی ساختارهای اشکانی، ساسانی و اسلامی محوطه، هفت محوطه روباز مربوط به دوره پارینه‌سنگی در کوه خواجه کشف شد که دارای اهمیت بسیار زیادی در مطالعات باستان‌شناسی است. علاوه بر آن، کشف اشیاء و ظروف سفالین سالم و یک سکه ساسانی در کهن دژ کوه خواجه از دستاوردهای این بررسی بود (Mohammadkhani, 2009). باستان‌شناسان با توجه به مطالعات تطبیقی و در نظر گرفتن نوع مصالح به‌کاررفته (عمدتاً خشت) و قطعه‌های پراکنده سفال و تجزیه و تحلیل هنری نقش‌های دیواری گچ‌بری‌ها و سایر عناصر تزئینی کوه خواجه، این محوطه را مربوط به دوره هخامنشی تا اسلامی دانسته‌اند (Mehrafarin et al, 2010, p. 46)؛ اما در بررسی‌های محمدخانی در سال ۲۰۰۹ یک سکه برنزی (احتمالاً مربوط به خسرو اول ساسانی) به دست آمد که به تاریخ‌گذاری مطلق این محوطه کمک کرد (Mohammadkhani, 2009). معروف‌ترین آثار شناخته‌شده در کوه خواجه تزئینات نقاشی دیواری آن است. مهم‌ترین نقاشی‌های کوه خواجه عبارت‌اند از: نقاشی سه ایزد، نقاشی دیواری شاه و شهبانو، نقاشی دیواری اروس سوار بر اسب، نقاشی دیواری دو مرد، نقاشی سقفی مردی که بر بالش تکیه داده، نقاشی سقفی دو نفر در حال حرکات آکروباتیک (Grenet, 2024, p. 5).

۵-۱۴- تخت سلیمان:

مجموعه تخت سلیمان در ۴۵ کیلومتری شمال تکاب و در استان آذربایجان غربی واقع است. فون دراوستن با همکاری نومن و گروه مشترک ایرانی - آلمانی - سوئدی اولین کاوش باستان‌شناسی را در سال ۱۹۵۹ م

انجام داد. در سال ۱۹۶۰ م با درگذشت دراوستن، نومن کاوش‌های این محوطه را تا سال ۱۹۶۷ م. رهبری نمود و از این زمان به بعد کاوش‌ها به سرپرستی دیتريش هوف انجام شد (Noumen, 1995, p. 123). تخت سلیمان محل آتشکده عظیم آذرگشنسب از دوران ساسانی است که در اطراف دریاچه‌ای که درون یک دهانه آتش‌فشان خاموش است ساخته شده است. در اطراف مجموعه بناهای تخت سلیمان حصار مستحکمی به شکل نیم بیضی به طول ۱/۲۰ کیلومتر، ضخامت ۳/۸۰ متر و با ارتفاع سیزده متر ساخته شده و ۳۸ برج نیم دایره‌ای دارد. گاه نگاری تخت سلیمان مدت‌ها پیش از دوره ساسانی آغاز می‌شود. با توجه به وجود تعدادی از سفال‌های نوع جلینکی، گاه نگاری این محل را به دوره اشکانی و اوایل ساسانی نسبت داده‌اند. فون دراوستن معتقد است که این محل همان اقامتگاه تابستانی پارت‌ها، به نام فراسپه است؛ اما نومن با این دیدگاه مخالف است. کلایس، قائم‌مقام موسسه باستان‌شناسی آلمان نیز تأکید دارد که هیچ داده‌ای از دوره اشکانی در کاوش محوطه به دست نیامده است (Mohammadi Far, 2008: 127). نکته قابل تأمل در معماری تخت سلیمان به کار بردن آجر و سنگ در پی بنا و گاهی سکو و دیوارهای اطراف است. بطوریکه گاهی پس از نصب سنگ جرزه‌های دیوار، بر روی آن آجر بکار برده‌اند و زمانی برعکس، آجرها را در قسمت تحتانی سنگ‌های حجاری‌شده استفاده کرده‌اند؛ که این موضوع تابه‌حال در معماری ساسانی سابقه نداشته است. علاوه بر این استفاده از کلاف‌های چوبی برای استحکام بنا است. مجموعه بناهای تاریخی تخت سلیمان که دورتادور دریاچه‌ای زیبا ساخته شده عبارت‌اند از: حصار و دیوار بیضی‌شکل، آتشکده آذرگشنسب، ایوان خسرو یا ایوان غربی، معبد آناهیتا، راهروهای تخت سلیمان، سنگ اژدها و بناهای دوره ایلخانی (Sarfaraz, 1968, p. 92).

۶. نقش باستان‌شناسی در برندینگ فراملی ایران

۶-۱- کنگره‌ها و نمایشگاه‌های خارجی:

همان‌طور که ذکر شد، کاوش‌های باستان‌شناسان ایرانی و خارجی در تپه‌ها و محوطه‌های تاریخی ایران منجر به کشف داده‌های ارزشمندی شد که نتیجه آن انتشار هزاران مقاله، کتاب و برگزاری همایش‌های علمی با محوریت باستان‌شناسی ایران و نمایش آثار بدست آمده در سراسر جهان شد. از سال ۱۳۰۵ تا ۱۴۰۲، بیش از ۲۰۰ نمایشگاه از آثار تاریخی ایران در کشورهای آمریکا، انگلیس، آلمان، فرانسه، ژاپن، چین، روسیه، ایتالیا، هلند، بلژیک... برگزار شد (Negahban, 2006, pp. 507-509). اولین دستاورد کاوش‌های باستان‌شناسی در داخل، احیای هویت ملی و افزایش همبستگی با محوریت ملی‌گرایی و با اتکا به داده‌های باستان‌شناسی در اواخر دوره قاجار و پهلوی بود.

۶-۲- باستان‌شناسی و ملی‌گرایی:

باستان‌شناسی تا اواخر دوره قاجار رویکرد تجاری‌محور داشت؛ اما در دوره پهلوی، باستان‌شناسی برای ساخت هویت ملی، در خدمت سیاست قرار گرفت. اصلاحات و نوسازی فرهنگی رضاشاه بر سه محور ناسیونالیسم باستان‌گرا، تجددگرایی و مذهب‌زدایی می‌چرخید. ازجمله اقدامات رضاشاه در محور نخست، ترویج باستان‌گرایی با تأکید بر یکتایی نژاد آریایی، پرداختن به تاریخ شاهان قدیم و نشان دادن

عظمت دولت‌های شاهنشاهی ایران، تأسیس انجمن آثار ملی در ۱۹۲۳ و بازسازی آثار باستانی - که به‌زعم شاه، سیمای درخشان تمدن پرشکوه ایران باستان بودند - می‌توان اشاره کرد؛ در نتیجه، سیاست رضاشاه مبنی بر ساخت هویت ایرانی با اتکا به تاریخ و داده‌های باستانی، موجب ارتقای دانش باستان‌شناسی و افزایش حفاری‌های علمی باستان‌شناختی به‌خصوص در تپه‌ها و محوطه‌های دوره تاریخی شد (Asghari Sani et al., 2021: 224). علاوه بر این، تصویر ایران به‌عنوان یک کشور کهن با تاریخ چند هزارساله در سخنرانی‌های مقامات ایرانی بازتاب یافت.

۶-۳- تصویر «ایران کهن» در سخنرانی مقامات ایرانی:

با کشفیات متعدد هیئت‌های باستان‌شناسی خارجی و ایرانی و روشن شدن زوایای پنهان تاریخ و تمدن ایران، کم‌کم تصویر ایران کهن در سخنرانی‌های مقامات سیاسی ایران بازتاب یافت. برای نمونه؛ رضاشاه پهلوی در سخنرانی‌های متعدد به تاریخ و تمدن ایران اشاره کرده است. برای نمونه در مراسم افتتاح دانشگاه تهران، در جشن‌های هزاره فردوسی در ۱۳۱۳ و در مراسم بازگشایی آرامگاه حافظ ۱۳۱۵، به تاریخ باشکوه ایران اشاره کرد (Karuni, 2021, p. 37). محمدرضاشاه نیز در مراسم جشن‌های ۲۵۰۰ ساله گفت: «ما وارث تمدنی هستیم که بیش از ۲۵۰۰ سال پیشینه دارد. ایران، این سرزمین کهن، مهد تمدن و فرهنگ بوده و هست. از کوروش بزرگ تا امروز، این کشور همواره پرچم‌دار آزادی و عدالت بوده است» (Pahlavi, 2022, pp. 13-30). مصدق در مجلس شورای ملی: «ما وارثان تمدنی بزرگ هستیم که از دوران باستان تا امروز، همواره برای استقلال و آزادی این سرزمین تلاش کرده‌ایم» (Mosaddegh, 2023, p. 74). بعد از انقلاب نیز با به تاریخ و فرهنگ ایران توجه ویژه‌ای شد و در پیشینه تاریخی ایران و فرهنگ باشکوه آن در سخنرانی‌های متعدد و رسمی مقامات ایرانی بازتاب یافت.

شهید رجایی در یکی از سخنرانی‌های خود گفت: «ما وارث تمدنی بزرگ و تاریخی پرافتخار هستیم. این تاریخ به ما می‌آموزد که در برابر ظلم و تجاوز ایستادگی کنیم» (Raei, 2019, p. 34). آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر ایران نیز در سخنرانی‌های متعدد به تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران و به‌خصوص به نقش ایران در فرهنگ و تمدن جهانی اشاره کرده است برای نمونه ایشان در دیدار با جمعی از دانشجویان ایشان گفتند: «ایران، این کشور با سابقه چند هزارساله، همواره مهد علم، ادب و فرهنگ بوده است. از فردوسی و ابن‌سینا تا امروز، این سرزمین پرورش‌دهنده بزرگان بسیاری بوده است» (Khamenei, 1395). آیت‌الله‌هاشمی رفسنجانی در افتتاح یک پروژه فرهنگی در سال ۱۳۷۵: «تمدن ایران یکی از کهن‌ترین و غنی‌ترین تمدن‌های جهان است. ما باید از این میراث فرهنگی و تاریخی به‌عنوان ابزاری برای تقویت هویت ملی و وحدت استفاده کنیم» (rafsanjani.ir). سید محمد خاتمی، رئیس‌جمهور سابق ایران در سازمان ملل (۱۹۹۸) متحد: «ایران کشوری با تاریخ و تمدنی کهن است که به جهان خدمات بی‌شماری ارائه کرده است. تمدن ایران نه‌تنها برای مردم این سرزمین، بلکه برای تمام بشریت ارزشمند است» (Khatami, 2009, p. 23).

حسن روحانی، رئیس‌جمهور سابق ایران، در مجمع عمومی سازمان ملل (۲۰۱۷): «ایران، با تاریخ و تمدنی کهن، همواره نقش مهمی در توسعه فرهنگ و علم در جهان ایفا کرده است. از دوران هخامنشیان تا امروز،

این کشور مهد تمدن و صلح بوده است» (President.ir). جواد ظریف، وزیر امور خارجه نیز در پاسخ به تهدیدات آمریکایی‌ها در حساب کاربری‌اش در شبکه X نوشت: «در طول تاریخ چند هزارساله و پرافتخار ما، تمام ایرانیان - فارغ از نژاد، گویش و اعتقاد - متحد و در کنار هم بیش از ۴۴۴ جنگ تحمیلی علیه خود را دفع کرده‌اند. بی دلیل نیست که ایران کهن‌ترین کشور تداوم دار در تمدن بشری است» (tasnimnews.com). ابراهیم رئیسی نیز در بازدید از مجموعه تاریخی تخت جمشید گفت: «بناها و مواریت تاریخی نظیر تخت جمشید نشان از هنر والای ایرانیان از سده‌های گذشته دارد که امروز با گذشت قرن‌های متمادی همچنان مایه حیرت و ستایش است» (president.ir). رئیس‌جمهور پزشکیان نیز در همایش تجاری، سرمایه‌گذاری و گردشگری ایران و تاجیکستان گفت: ملت ایران و تاجیکستان دارای تمدن بلندی هستند ما ملتی نیستیم که تازه به دنیا آمده باشیم. ما همانند این کشورهایی که برای خودشان تاریخ درست می‌کنند، نیستیم. ما تاریخی طولانی و در کنار همدیگر داشتیم (snn.ir).

۶-۴- تصویر ایران از منظر سازمان‌های بین‌المللی:

یونسکو^۱، به‌عنوان سازمان تخصصی، ایران را یکی از قدیمی‌ترین کشورهای جهان معرفی نموده که دارای تاریخ و فرهنگ و تمدن درخشانی است. همچنین ۲۶ اثر تاریخی فرهنگی و ۲ اثر طبیعی ایران، ازجمله؛ چغازنبیل، تخت جمشید، میدان نقش جهان، تخت سلیمان، ارگ بم، پاسارگاد، گنبد سلطانیه، سنگ‌نبشته بیستون، مجموعه کلیساهای ارامنه، سازه‌های آبی شوشتر، مجموعه بازار تبریز، آرامگاه شیخ صفی‌الدین اردبیلی، برج گنبد قابوس، مسجد جامع اصفهان، کاخ گلستان، شهر سوخته، روستای میمند، محوطه باستانی شوش، قنات‌های ایرانی، دشت لوت، نمای تاریخی شهر یزد، چشم‌انداز باستانی ساسانی، جنگل‌های هیرکانی، راه‌آهن سراسری ایران، منظر فرهنگی اورامانات، کاروانسراهای ایرانی و هگمتانه، در فهرست آثار جهانی یونسکو ثبت شده‌اند. علاوه بر این‌ها، بیش از بیست اثر دیگر نیز در فهرست آزمایشی ثبت جهانی قرار گرفته‌اند (whc.unesco.org). سازمان ملل^۲ نیز در اسناد مختلف و در گزارش‌های مربوط به فرهنگ و تاریخ جهانی، از ایران به‌عنوان یکی از قدیمی‌ترین تمدن‌های بشری یاد کرده است. همچنین ماکت استوانه کوروش به‌عنوان اولین اعلامیه حقوق بشر در سازمان ملل به نمایش گذاشته شده است (UN.org). سازمان جهانی گردشگری^۳ نیز ضمن معرفی ایران به‌عنوان یکی از قدیمی‌ترین کشورهای جهان، در سال ۲۰۲۴، روستای اصفهک را به‌عنوان روستای جهانی گردشگری و یک مقصد جذاب معرفی کرد (tourism-villages.unwto.org).

۶-۵- ایران باستان در موزه‌های جهان:

اولین کاوش‌های باستان‌شناسی در ایران با رویکرد تجاری بود. به‌خصوص کاوش‌های فرانسوی‌ها در ایران که منجر به غارت بسیاری از تپه‌ها و محوطه‌های تاریخی ارزشمند همچون تخت جمشید و شوش شد.

1. Unesco

2. UN

3. UNWTO

زین سبب اشیای تاریخی زیادی از ایران خارج شد که در حال حاضر در مهم‌ترین موزه‌های خارجی قرار دارد. اگرچه خروج این اشیای تاریخی خلاف قواعد بین‌المللی بوده و در حال حاضر جرم‌انگاری شده است؛ با این وجود، تصاویر ارزنده‌ای از ایران باستانی برای مخاطبان خارجی ارائه کرده‌اند. موزه متروپولیتن^۱، به عنوان یک دایرةالمعارف زنده از هنر جهانی، چند ده هزار شی تاریخی نفیس از ایران را از دوره پیش‌ازتاریخ، عصر آهن و دوران تاریخی نگهداری می‌کند. آثار عصر هخامنشی (جام زرین داریوش بزرگ، ریتون طلا به شکل شیر غرّان، پلاک زرین به شکل دو شیر بال‌دار...)، آثار عصر سلوکی و اشکانی (سر در دروازه کاخ‌ها ترا، ریتون به ریخت گربه وحشی، مرد نیایشگر پارتی...)، آثار دوره ساسانی (نقاب سیمین زراندود شاپور دوم، بشقاب نقره‌ای زراندود با نقش برجسته شکار قوچ، دیس نقره‌ای زراندود با صحنه‌ای از داستان بهرام گور و آزاده...) (Naderi, 2003). اتاق ۵۲ موزه بریتانیا^۲، به عنوان یکی از مهم‌ترین موزه‌های جهان، متعلق به ایران است. آثار دوره ماد و هخامنشی (منشور کوروش، سکه‌های هخامنشی، آجر نگاره لعاب‌دار کاخ آپادانا، نقش برجسته ارباه‌ران، نقش برجسته سنگی ابوالهول...) و آثاری از گنجینه جیحون (بازوبند طلایی با نقش شیردال، ارباه‌رانان با چهار اسب زرین و غلاف طلایی خنجر پارسی) از مهم‌ترین داشته‌های موزه بریتانیا هستند (Alavi Kia, 2018, Vol. 2). موزه لوور^۳، پاریس نیز اشیای بسیاری نفیسی از تمدن ایران به خصوص از دوره پیش‌ازتاریخ، تمدن ایلام و دوره هخامنشی و را در خود جای داده است. مهم‌ترین اشیای ایرانی موزه عبارت‌اند از: تخته‌بازی معروف به بازی ۵۸ حفره (سوراخ)، جام مارلیک با نقش دو هیولای بال‌دار در حال شکار غزال، لوحه فهرست اسامی پادشاهان سلسله‌های اوان و سیماشکی، منشور بنیاد کاخ آپادانا، سرستون گاو شاخ‌دار تالار بار عام داریوش اول... (Alavi Kia, 2018, Vol. 1). موزه آرمیتاژ^۴، سن‌پترزبورگ با حدود ۳ میلیون شی نفیس از بزرگ‌ترین و قدیمی‌ترین موزه‌های جهان است که در چهار تالار گسترش یافته است. آثار ایران در شش تالار مختلف و از دوران پیش‌ازتاریخ تا دوره اسلامی است. مهم‌ترین اشیای ایرانی در این موزه عبارت‌اند از: سرباز کماندار پارسی، ریتون سیمین با سری به شکل بُز بال‌دار، دستبند زرین با سر دو Griffen، دو کاسه طلایی در دل هم بشقاب نقره بارگاه خسرو دوم (خسرو پرویز)، بشقاب زرین با نقش آناهیتا در چنگال عقاب، سکه‌های ساسانی، ۶۵۰ شی فلزی (دوره اسلامی) از جنس برنز و نقره و طلا... (Alavi Kia, 2018, Vol. 4). علاوه بر موزه‌های فوق، آثاری از دوره هخامنشی در موزه پرگامون^۵ برلین آلمان، آثار دوره تاریخی و اسلامی در موزه هنرهای زیبا^۶ بوستون آمریکا، آثار دوره اسلامی شامل فرش و منسوجات در موزه ویکتوریا و آلبرت^۷ لندن انگلستان، آثار هنری و تاریخی از دوره اسلامی در موزه هنرهای اسلامی قطر^۸، آثاری

1. Metropolitan Museum of Art
2. British Museum
3. Louvre Museum
4. Hermitage Museum
5. Pergamon Museum
6. Museum of Fine Arts
7. Victoria and Albert Museum
8. Museum of Islamic Art

از دوره ایلام و هخامنشی در موزه هنرهای شرقی^۱ رم ایتالیا، آثار دوره‌های مختلف ایران در موزه آشمولین^۲ آکسفورد انگلستان، آثار دوره اسلامی در موزه هنر والترز^۳ بالتیمور آمریکا، آثار دوران تاریخی در موزه گتی^۴ آمریکا، آثار دوره تاریخی در موزه میهو^۵ ژاپن.

۶-۶- تصویر ایران کهن در رسانه‌های بین‌المللی:

رسانه‌های بین‌المللی متعددی در مورد تاریخ و تمدن ایران مقاله‌ها، گزارش‌ها و برنامه‌های خبری تهیه کرده‌اند. برخی از این رسانه‌ها به دلیل اعتبار و گستردگی مخاطبان‌شان شناخته شده‌تر هستند. در سایت ویکی‌پدیا^۶ ایران به عنوان یکی از قدیمی‌ترین تمدن‌های بزرگ و پیوسته جهان معرفی شده که سکونت‌گاه‌های تاریخی و شهری آن به ۴۰۰۰ سال قبل از میلاد برمی‌گردد (en.wikipedia.org). سایت اطلس جهانی نیز ایران را قدیمی‌ترین کشور جهان معرفی کرد که قدمت سکونت در آن به دوران پارینه‌سنگی قدیم می‌رسد و اولین حکومت آن در دوره عیلامی‌ها به مرکزیت شوش تشکیل است (worldatlas.com). نشنال جئوگرافیک در بخش‌های مختلف به معرفی تاریخ و تمدن ایران پرداخته و ایران را قدیمی‌ترین کشور و امپراتوری هخامنشی را اولین ابرقدرت جهان معرفی کرده است (nationalgeographic.com). بی‌بی‌سی^۷ در مجموعه مستند «Iran: Seven Faces of a Civilization» به بررسی تاریخ و فرهنگ ایران از دوران باستان تا امروز پرداخته است. وب‌سایت بی‌بی‌سی نیز مقالات متعددی درباره تاریخ ایران منتشر کرده است، مانند مقاله‌ای درباره تخت جمشید و نقش آن در تاریخ ایران (BBC.com). سی‌ان‌ان^۸، گاردین^۹، نیویورک تایمز^{۱۰}، الجزیره^{۱۱}، رویترز^{۱۲}، مجله تایم^{۱۳} و یورونیوز^{۱۴} نیز، مقالات و گزارش‌های متعددی در خصوص تاریخ و تمدن ایران منتشر کرده‌اند که در دسترس است.

۶-۷- بازتاب تاریخ و تمدن ایران در سخنان روسای جمهور آمریکا: در چند دهه گذشته، برخی از رؤسای جمهور ایالات متحده آمریکا در سخنرانی‌های خود به تاریخ، تمدن و فرهنگ غنی ایران اشاره کرده‌اند. این اشارات معمولاً در چارچوب دیپلماسی فرهنگی، روابط بین‌الملل، یا تأکید بر نقش تاریخی ایران در جهان بوده است. برای نمونه:

1. Museum of Oriental Art
2. Ashmolean Museum
3. Walters Art Museum
4. Getty
5. Miho Museum
6. Wikipedia
7. BBC
8. CNN
9. The Guardian
10. The New York Times
11. Al Jazeera
12. Reuters
13. TIME
14. Euronews

بیل کلینتون در سخنرانی خود در سازمان ملل (۱۹۹۸) گفت: «ایران کشوری با تاریخ و تمدنی غنی است که نقش مهمی در شکل‌گیری فرهنگ جهانی داشته است». جرج دبلیو بوش نیز در یک سخنرانی در سال ۲۰۰۶ درباره ایران گفت: «ایران کشوری با تاریخ کهن و تمدنی باشکوه است که به جهان خدمات زیادی ارائه کرده است». باراک اوباما نیز در پیام نوروزی سال ۲۰۱۳ خود به مردم ایران چنین گفت: «ایران تمدنی با قدمتی هزاران ساله دارد که به جهان هنر، علم و فرهنگ کمک‌های بزرگی کرده است. من به تاریخ و فرهنگ غنی ایران احترام می‌گذارم». او همچنین در سخنرانی معروف خود در قاهره در سال ۲۰۰۹ به تاریخ و تمدن ایران اشاره کرد و گفت: «تمدن ایران یکی از بزرگ‌ترین تمدن‌های جهان است که به بشریت خدمات بی‌شماری ارائه کرده است». دونالد ترامپ نیز در سال ۲۰۱۸ گفت: «ایران کشوری با تاریخ و تمدنی غنی است، اما سیاست‌های کنونی آن باعث انزوا شده است». جو بایدن نیز در پیام نوروزی سال ۲۰۲۳ گفت: «ایران تمدنی با تاریخ کهن و فرهنگی غنی دارد که به جهان الهام بخشیده است. من به میراث فرهنگی و تاریخی ایران احترام می‌گذارم» (whitehouse.gov).

نتیجه‌گیری

کاوش باستان‌شناسان ایرانی و خارجی موجب کشف داده‌های مهمی در خصوص تاریخ و تمدن ایران شد. همزمان، نهادهای مرتبط با باستان‌شناسی توسعه یافت و تاریخ و تمدن ایرانی به‌عنوان یک مزیت نسبی مورد توجه جامعه و حکومت قرار گرفت. در نتیجه تمرکز منابع (نهادسازی، قانون‌گذاری، نیروی انسانی، تأمین بودجه...) در حوزه دارای مزیت نسبی (تاریخ و تمدن...) منجر به ساخت تصویر ارزشمند ایران به‌عنوان کهن‌ترین کشور جهان شده است.

اکنون به لطف کاوش‌های باستان‌شناسی، ایران صاحب قدیمی‌ترین حکومت جهان (حکومت ایلام)، اولین شهرهای جهان (شوش، کنارصندل، شهر سوخته)، اولین خط جهان (پرتو-ایلامی و آغاز ایلامی)، قدیمی‌ترین ملت جهان (ایرانی و انیرانی)، قدیمی‌ترین دیپلماسی عمومی جهان (کتیبه بیستون)، بزرگ‌ترین امپراتوری جهان (هخامنشی)، طولانی‌ترین حکومت جهان (اشکانی‌ها)، قدیمی‌ترین قنات‌های جهان (قنات قصبه گناباد)، قدیمی‌ترین دانش پزشکی (شهر سوخته و جندی‌شاپور)، قدیمی‌ترین سیستم تصفیه آب (سازه‌های آبی شوشتر، چغازنبیل)، قدیمی‌ترین جراحی چشم جهان (شهر سوخته)، قدیمی‌ترین بازی جهان (شهر سوخته)، قدیمی‌ترین ساختار حسابداری جهان (لوح‌های گلی تخت جمشید)، قدیمی‌ترین نام تاریخی کشور (ایران)، قدیمی‌ترین زبان زنده و کلاسیک جهان (فارسی)، قدیمی‌ترین فرش جهان (پازیریک)، قدیمی‌ترین کشور یکتاپرست (اهورامزدا)، قدیمی‌ترین ذوب فلز (مس در محوطه‌های پیش‌ازتاریخی آذربایجان شرقی)،... است. کشوری که هنر سفالگری، فلزگری، پارچه‌بافی، زیورسازی، کتابت، نقاشی... را توسعه و گسترش داد.

جایگاه باستان‌شناسی در تأمین امنیت ملی و برندینگ سیاست خارجی: ایران به‌طور طبیعی دارای تکتور قومی است و یکی از ناهمگن‌ترین کشورهای خاورمیانه به‌حساب می‌آید، به‌طوری‌که از نقطه‌نظر ناهمگنی زبانی در شمار ده کشور نخست دنیا و اولین کشور از این نظر در هسته جهان اسلام شمرده می‌شود و بارها

در طول حیات سیاسی خود شاهد اوج‌گیری تنش‌هایی با منشأ قومی بوده. در چند دهه گذشته، واگرایی قومی در ایران، متأثر از سیاست خارجی قدرت‌های بزرگ، رقابت‌های منطقه‌ای و سیاست‌های داخلی شدت گرفته است، ژئوپلیتیک ترک و کرد در مرزهای شمالی، شمال غربی و غربی، با تمرکز بر موضوع «آذربایجان بزرگ» و «کردستان بزرگ»، با تضعیف هویت ملی، امنیت ملی ایران را به چالش کشیده‌اند تا جایی که ژنوم قومی و زبانی به کدهای ژئوپلیتیکی برای سیاست خارجی آذربایجان و ترکیه تبدیل شده‌اند و هر یک درصدد استفاده از آذری‌ها و کردها در راستای منافع ملی خویش هستند. در جنوب شرقی ایران نیز، دنباله قومی بلوچ‌های ایران در داخل پاکستان از یک طرف، ناتوانی دولت پاکستان در کنترل مناطق غربی خود از طرف دیگر و همچنین وضعیت بد اقتصادی سیستان و بلوچستان، منجر به تنش‌های قومی شده است. علاوه بر تنش‌های قومی، اختلاف بر سر جزایر جنوبی کشور به فاکتور مهمی در روابط ایران و امارات تبدیل شده‌اند. علاوه بر موضوعات فوق، در سال‌های گذشته برخی از کشورهای همسایه ایران که قبلاً قسمتی از جغرافیای تاریخی ایران بوده‌اند، در راستای ساخت هویت ملی مستقل، اقدام به جعل تاریخ و غصب نمادها و مفاخر ملی ایرانیان نموده‌اند. تغییر بافتار سیاست بین‌الملل و رشد فناوری‌های نوین و ظهور شبکه‌های مجازی نیز، نه تنها به شکل‌گیری دهکده جهانی منجر نشده بلکه ملی‌گرایی و قوم‌گرایی و رجوع به فرهنگ‌های محلی را بیشتر کرده است. به همین دلیل ما با دو موج تخریب نشانگان (تاریخ، فرهنگ و تمدن) هویت ملی روبرو هستیم، در داخل توسط برخی افراد و گروه‌هایی که سعی دارند با تخریب هویت ملی، هویت قومی را برجسته کنند؛ و در خارج توسط کسانی که بیشترین اشتراکات فرهنگی و تاریخی و تمدنی را دارند و نگران‌اند که این اشتراکات عمیق به کدهای ژئوپلیتیکی برای سیاست خارجی ایران تبدیل شود، از این‌رو درصدد جعل تاریخ و ساخت نشانگانی متمایز هستند. بنابراین دانش باستان‌شناسی می‌تواند با بررسی، شناسایی و کشف داده‌های مهم و علمی، علاوه بر تکمیل نقشه باستان‌شناسی نقش قبل توجهی در قوم‌نگاری و تعیین منشأ اقوام ایرانی و فرهنگ آن‌ها و همچنین نقش آن‌ها در ظهور، توسعه و تکامل ملت ایران داشته باشد و از این رهگذر، به تقویت بیشتر همبستگی ملی و ارتقای هویت ایرانی بیانجامد که از مهم‌ترین عناصر امنیت ملی است.

از طرف دیگر، میراث فرهنگی (سنت‌ها، آداب و رسوم، صلح‌جویی و صلح‌بانی و صلح‌سازی، هنر و موسیقی...) و تصویر ایران به‌عنوان کهن‌ترین کشور/ملت جهان می‌تواند محور برندسازی سیاست خارجی ایران بر اساس دیپلماسی صلح قرار گیرد که نتیجه آن رشد صنعت گردشگری، افزایش سرمایه‌گذاری خارجی، تأمین امنیت پایدار، افزایش صادرات... و ارتقای جایگاه کشور در نظام بین‌الملل خواهد بود.

References

1. Abdi, K. (2001). Nationalism, politics and the development of archaeology in Iran. *American Journal of Archaeology*, 105, 51-76.
2. Afsar, K., & Mousavi, S. A. (1976). *The Preservation of Antiquities during the Pahlavi Era*. Tehran.
3. Aharoni, I., & Grinstein, A. (2017). How to (re)position a country? A case study of the power of micro-marketing. *Place Branding and Public Diplomacy*, 13 (1), 1-15. <https://doi.org/10.1057/s41254-016-0033-7>
4. Alavi Kia, M. A. (2018). *Ancient Iranian artifacts in four major world museums*, 4. Tehran: Ghadyani Publications. (in Persian)
5. Alizadeh, A. (2006). *The origins of state organizations in prehistoric highland Fars, southern Iran: Excavations at Tall-e Bakun*. Chicago: Oriental Institute Publications.
6. Alizadeh, A., & Stoper, M. (2020). The past and present of the OI's work in Iran. In *Discovering new pasts: The OI at 100*. The Oriental Institute of the University of Chicago.
7. Anholt, S. (2007). *Competitive identity: The new brand management for nations, cities and regions*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
8. Anholt, S. (2011). *Competitive identity: The new brand management for nations, cities and regions* (A. Masoumzadeh Zavareh & S. Shams, Trans.). Tehran: Institute for Trade Studies and Research. (in Persian)
9. Asghari Sani, H., et al. (2020). Norwegian diplomacy: The battle in the field of peace. *World Politics Quarterly*, 9 (2), 43-84. (in Persian)
10. Asghari Sani, H., et al. (2021). The connection between archaeology and national security. *Strategic Studies Quarterly*, 24 (4), Winter. (in Persian)
11. Azarnoush, M. (2007). Preliminary report on stratigraphic excavations at Hegmataneh Hill, Hamadan. *Archaeological Reports*, 19-60. (in Persian)
12. Azarnoush, M., Sharifi, A., & Hejebri, A. (2016). Re-evaluation of relative and absolute chronology of Hegmataneh Hill based on thermoluminescence and radiocarbon dating results. *Iranian Archaeological Research*, 6 (10), Spring-Summer. (in Persian)
13. Batora, J. (2005). *Public diplomacy in small and medium-sized states: Norway and Canada*. Netherlands Institute of International Relations Clingendael. ISSN 1569-2981.
14. Desset, F.; Vidale, M., & Soleimani, N. A. (2013). Mahtoutabad III (Province of Kerman, Iran): An "Uruk-related" material assemblage in eastern Iran. *Iran*, 51, 17-54.
15. Dinarvand, Y., & Mehranpour, H. (2011). Archaeology of Khuzestan. In Y. Hassanzadeh & S. Miri (Eds.), *Collection of articles on 80 years of Iranian archaeology*. Tehran: National Museum of Iran. (in Persian)

16. Dinnie, K. (2008). Nation branding: Concepts, issues, practice (1st ed.). Butterworth-Heinemann.
17. Emami, M.; Razani, M.; Alidadi Soleimani, N., & Madjidzadeh, Y. (2017). New insights into the characterization and provenance of chlorite objects from the Jiroft civilization in Iran. *Journal of Archaeological Science: Reports*, 16, 194–204.
18. Eskandari, N., et al. (2020). Jiroft civilization based on Mesopotamian texts and archaeological discoveries at Varamin and Konar Sandal sites. *Scientific Quarterly of Islamic and Iranian History*, 30 (47), 11-29. (in Persian)
19. Fan, Y. (2010). Branding the nation: Towards a better understanding. *Place Branding and Public Diplomacy*, 6 (2), 97–103. <https://doi.org/10.1057/pb.2010.16>
20. Ghaemi Far, Z., & Tabasi, H. (2022). Analysis of signs of ritual performances in motifs of seals discovered from ancient Jiroft civilization. *Scientific Theater Quarterly*, 91. (in Persian)
21. Ghirshman, R. (1994). Chogha Zanbil (Dur Untash) (A. Karimi, Trans.). Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance, 1. (in Persian)
22. Ghirshman, R. (2010). Sialk Kashan (A. Karimi & A. Hampartian, Trans.). Kashan: Sialk Kashan Heritage Base. (in Persian)
23. Gholamdoost, M. (2012). The position of antiquities law and commercial excavations in Iranian archaeology. In Y. Hassanzadeh & S. Miri (Eds.), *Collection of articles on 80 years of Iranian archaeology*, Tehran: Pazineh Publishing, 1. (in Persian)
24. Grenet, F. (2024). Records from a disappearing temple: A note on the “King and Queen” in the painted gallery at Kuh-i Khwaja. *Ars Orientalis*, 54.
25. Hashemi Rafsanjani, A. (n.d.). Iranian civilization has made significant contributions human civilizations [Online statement]. <https://B2n.ir/t92840>
26. Heidari, A. (2012). Spatial analysis of the architecture of Anahita Temple in Kangavar. *Iranian-Islamic City Studies Quarterly*, 7, Spring. (in Persian)
27. Hejebri, A. (2013). Re-evaluation of relative dating of Hegmataneh based on cultural material findings. In H. Fahimi & K. Alizadeh (Eds.), *Memorial volume in honor of Masoud Adhami*. Tehran: Iranshahr Negar Publications. (in Persian)
28. Hejebri, A. (2013). *Collection of archaeological and historical articles about Hamadan city*. Tehran: Research Institute of Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism Publications. (in Persian)
29. Helwing, B., & Rahimi Pour, P. (2016). *Tehran 50: History of half a century of German archaeologists' presence in Iran* (H. Fahimi, Trans.). Tehran: National Museum of Iran. (in Persian)
30. Kambakhsh Fard, S. (2001). *Historical monuments of Iran*. Tehran: Cultural Heritage Organization Cooperative Publications Institute. (in Persian)

31. Khatami, S. M. (2009). Dialogue among civilizations. Tehran: Tarh-e No. (in Persian).
32. Khatami, S. M. (n.d.). Museums are the identity documents of a nation's culture [Online statement]. ISNA.isna.ir/xbyMV.
33. Leonard, M.; Stead, C., & Smewing, C. (2002). Public diplomacy. London: Foreign Policy Centre.
34. Majidzadeh, Y. (2003). Jiroft: The oldest civilization of the East. Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance Publications. (in Persian)
35. Majidzadeh, Y., & Pittman, H. (2008). Excavations at Konar Sandal in the region of Jiroft in the Halil Basin: First preliminary report (2002–2008). Iran, 46, 69–103.
36. Malek Shahmirzadi, S. (1986). A brief note on archaeological organizations in Iran. Athar Journal, 12–14, 133–160. (in Persian)
37. Mansouri, M., Mousavi Nia, M., & Ahadi, G. (2011). Joint archaeological missions before and after the revolution. In Y. Hassanzadeh & S. Miri (Eds.), Collection of articles on 80 years of Iranian archaeology. Tehran: National Museum of Iran. (in Persian)
38. Mardonova, P. (2017). Public diplomacy and media work - "Nation branding" - Illusion and effect. Andrassy Universität Budapest, Fakultät für Internationale Beziehungen (In German)
39. Marchesi, G.; Tabibzadeh, K.; Kervran, M., & Basello, G. P. (2022). Breaking the code: Ancient Iran's Linear Elamite script deciphered. The Ancient Near East Today, September.
40. Masoumi, G. (2007). History of archaeology. Tehran: SAMT. (in Persian)
41. MehrAfarin, R.; Mousavi Haji, S. R., & Bani Jamal, S. L. (2010). Archaeological survey of Kooh-e Khajeh in Sistan. International Journal of Humanities, 18 (1), 43–63.
42. Mohammadifar, Y. (2008). Parthian archaeology and art. Tehran: SAMT. (in Persian)
43. Mohammadkhani, K. (2009). Preliminary report on archaeological survey and data-base formation of Kuh-e Khwaja site in Sistan. Archive of Archaeological Research Center of Iran. (in Persian)
44. Mofidi Nasrabadi, B. (2011). Preliminary report on archaeological excavations at Haft Tepe during 2005–2006. Münster (Persian section). Retrieved from <http://B2n.ir/y27385> (in Persian)
45. Mofidi Nasrabadi, B. (2016). Preliminary report on archaeological excavations at Haft Tepe during 2011–2012. Münster (Persian section). Retrieved from <http://B2n.ir/d93274> (in Persian)
46. Mofidi Nasrabadi, B. (2020). An overview of archaeological excavation results and history of ancient Elamite city at Haft Tepe. Annual of Chogha Zanbil and Haft Tepe World Heritage Site, 1, 92–97. (in Persian)

47. Mousavi, A. (2002). Ernst Herzfeld and the transformation of archaeology in Iran: 1925-1935. *Archaeology and History Journal*, 17 (1), 45-56. (in Persian)
48. Mousavi, A. (2005). Ernst Herzfeld, politics, and antiquities legislation in Iran. In A. C. Gunter & S. R. Hauser (Eds.), *Ernst Herzfeld and the development of Near Eastern studies, 1900-1950*, 445-475, Leiden: Brill.
49. Mousavi, A. (2013). The history of archaeological research in Iran: A brief survey. *The Oxford Handbook of Ancient Iran*.
50. Naderi, N. (2003). *Iranian artifacts in Metropolitan Museum*. Tehran: Ministry of Heritage, General Department of Educational Publications. (in Persian)
51. Negahban, E. (1993). *Excavations at Haft Tepe in Khuzestan plain*. Tehran: Cultural Heritage Organization Publications. (in Persian)
52. Negahban, E. (2006). *A review of fifty years of archaeology in Iran*. Tehran: Cultural Heritage Organization Publications. (in Persian)
53. Pahlavi, M. R. (2022). *Answer to history* (S. Makan, Trans.). Tehran: Mahris Publications. (in Persian)
54. Pasargadae Research Foundation. (n.d.). *Background of archaeological research at Pasargadae [Research summary]*. <https://pasargadae.info>
55. Pezeshkian, M. (n.d.). We are not like those countries that fabricate history and make grandiose claims [Online statement]. SNN. <https://snn.ir/0056Xt>
56. Raei, S. (2019). *Political biography of Martyr Rajaei*. Tehran: Islamic Revolution Documents Center. (in Persian)
57. Raisi, S. E. (n.d.). Historical monuments like Persepolis demonstrate the sublime art of Iranians [Press release]. President.ir. <https://president.ir/fa/131946>
58. Rezainejad, A. (2002). Discussion about the Chaharstooni Bardneshandeh temple and the great temple of Masjed Soleyman. *Archaeology and History*, 16 (2), Spring-Summer. (in Persian)
59. Rouhani, H. (n.d.). Full text of President Rouhani's speech at UN General Assembly [Transcript]. president.ir/fa/81323
60. Sajjadi, S. M. (1995). *Archaeology and history of Baluchistan*. Tehran: Cultural Heritage Organization. (in Persian)
61. Sajjadi, S. M. (2003). *Brief guide to archaeological sites of Sistan*. Zahedan: Sistan and Baluchestan Province Management and Planning Organization Publications. (in Persian)
62. Sajjadi, S. M., & Shahin, S. (2018). Light and fire in Shahr-e Sukhteh. *Iran-e Varjavand Journal*, 1 (1), Fall-Winter. (in Persian)
63. Sami, A. (1951). *Twelve years of excavations by the Persepolis Scientific Foundation and various historical sites*. Shiraz: Mostafavi Printing House. (in Persian)

64. Sami, A. (1969). Capitals of Achaemenid kings: Susa, Hegmataneh, Persepolis. Shiraz: Pahlavi University Press. (in Persian)
65. Sarraf, M. R. (1995). New architectural and urban findings at Hegmataneh Hill, Hamadan. In B. Ayatollahzadeh Shirazi (Ed.), Collection of articles on the history of Iranian architecture and urban planning, Tehran: Cultural Heritage Organization, 2. (in Persian)
66. Sarfaraz, A. A., & Firuzmandi, B. (2010). Archaeology and art of historical periods: Median, Achaemenid, Parthian and Sassanian. Tehran: Marlik Publications. (in Persian)
67. Sarfaraz, A. A., & Kiani, M. Y. (1968). Takht-e Soleyman. Tabriz: Institute of Iranian History and Culture. (in Persian)
68. Shahmirzadi, S. M. (2004). A short history of archaeological research in Iran. PAP, 22-27.
69. Stronach, D. (2005). Ernst Herzfeld and Pasargadae. In A. C. Gunter & S. R. Hauser (Eds.), Ernst Herzfeld and the development of Near Eastern studies, 1900-1950, 103-135. Leiden: Brill.
70. Supreme Leader's Office. (2016, May 11). Statements by the Supreme Leader in meeting with university students [Press release]. Khamenei.ir.
71. Szántó, I. (2015). Mīrzā Muḥammad Naṣīr Furṣat al-Dawla and the archaeology of Iranian archaeology. Journal of Islamic Archaeology, 2 (1), 1-20.
72. Szondi, G. (2008). Public diplomacy and nation branding: Conceptual similarities and differences. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'.
73. http://www.clingendael.nl/publications/2008/20081022_pap_in_dip_nation_branding.pdf.
74. Tarafdari, A. M. (2019). From treasure hunting to archaeology: European Iranologists and Iranian archaeologists during Qajar and early Pahlavi periods. Tehran: National Library and Archives Organization. (in Persian)
75. Vanden Berghe, L. (1969). Archaeology of ancient Iran (E. Behnam, Trans.). Tehran: University of Tehran Press. (in Persian)
76. Yaghmaei, E., & Imani, S. (2022). Haft Tepe in Khuzestan plain: Middle Elamite period pottery. Tehran: Karname Publications. (in Persian)
77. Zarif, M. J. (n.d.). Iran is the oldest country with continuous civilization [Online statement]. Tasnim News. <https://tn.ai/2410354>

COPYRIGHTS

©2025 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

